

Василь Врублевський

Тріщини

Бібліотека журналу «Ажже!», ч.20

ВАСИЛЬ
ВРУБЛЕВСЬКИЙ
Тріщини

ПРОЗА

Житомир
1998

© Врублевський В.М., 1998.

ISBN 5-86868-066-9

З м і с т

БАНАЛЬНА СЦЕНКА З ДЕШЕВЕНЬКОЇ МЕЛОДРАМКИ. <i>Новела</i>	5
ХРИСТИНА. <i>Новела</i>	10
ШАПКА. <i>Новела</i>	14
МИЛОСЬКА, або ВЕНЕРА. <i>Повістинка</i>	18
АЖЮТАЖ, або Хроніка одного жарту. <i>Оповідання</i>	47
ЮЛЬКА З ПИВБАРУ. <i>Оповідання</i>	64
ТРОЄ ЗА СТОЛОМ, НЕ РАХУЮЧИ ЗАКУСКИ. <i>Увертюра</i>	74
ТРИЩИНА. <i>Оповідання</i>	85
..... <i>Про автора</i>	90

БАНАЛЬНА СЦЕНКА З ДЕШЕВЕНЬКОЇ МЕЛОДРАМКИ

Новаела

Ми не бачились літ вісім.

– Та ні, дев'ять! – заперечила вона.

Невисока, пишногогруда, засмагла, із блискучо-каштановим волоссям, заплетеним у товсту косу, – глянула на мене весело і лукаво.

Мені ж чомусь хотілось, аби очі її – на мить хоча б! – витьманили смуток. Або ж бодай натяк, ледь вловимий натяк на смуток.

І я зрозумів, що ця наша мимовільна, негадана зустріч нічого не змінить ні у моєму, ні у її (в її – тим паче) житті, нічого не додасть і нічого не відбере.

Певно, саме тому й подумалось: “Ліпше було б не стрічатись!..”

Справді, так було б краще. Принаймні, для мене. За ті вісім (“Та ні, дев'ять!”) років я змінився, і то дуже, і не на краще... Тепер я вже не романтик, тепер мені вже байдужі, незрозумілі і цілком чужі всілякі там сентиментальні випендраси – я без жалю, хоча й зозла, хрясьнув об тротуар окулярами з рожевими скельцями (“Тими самими, подарованими тобою на моє двадцятиліття...”) у день твого весілля, і тієї ж миті в мені сконав наївний мрійник.

Мабуть, я повинен бути тобі вдячним за це. Тією зрадою ти

багато чого змінила в моєму житті і в мені. В мені – на гірше, в житті – на краще...

– Знаєш, ти не повіриш, але я тобі дуже вдячний.

Вона усміхнулася і, поправляючи долонею зачіску, зиркнула з деяким подивом.

– Вдячний? За що ж, цікаво?

Ми якраз дійшли до перехрестя і спинилися навпроти кав'ярні, прозваної у місті "Вежею". Вісім років тому це була непризвольще лишена і забута всіма стара водонапірна башня – пристанище голубів та дичавілих котів.

– Зайдемо, – запропонував я. – Тут, здається, можна побавитись досить пристойною кавою.

– Зайдемо.

Вона несподівано взяла мене під руку й рішуче ступила із хідника на "зебру".

Рухи й жести її були швидкими й граційними, і я піймав себе на думці, що моя колишня... (тут я не наважився навіть подумки назвати її ані коханою, ні навіть полюбовницею, і так само подумки поставив, як і оце зараз на папері, три крапки)... зовсім, здається, не змінилася.

Така ж рішуча, така ж владна і така ж самовпевнена.

Після цього відкриття мене вже не цікавило, як вона прожила ці вісім ("Та ні, дев'ять!..") літ, тепер я був певен того, що нічого особливого, нічого *такого* з нею не трапилось, що все у неї як *треба* – квартира, дача, жигуль, чоловік з хорошою посадою і заробітком, які варті того, аби робити вигляд, що його кохаш...

Не знаю чому, але мені заманулося все це виповісти їй.

Мабуть, то була безглузда витівка. Понад те – очевидно, це виглядало на нечесність, на непорядність навіть. І вона мала повне право спалахнути гнівом і, давши мені ляпаса (колись вона дуже любила саме цей аргумент), забратися геть.

Однак, хоч як не дивно, вона не образилась навіть.

Чи, може, тільки зробила вигляд, що не образилась?

Мабуть, таки просто зробила вигляд, бо якийсь час, аж до входу в кав'ярню, йшла мовчки, опустивши додолу погляд і пильно вдивляючись собі під ноги, начеб сподівалася на щось натрапити.

Можна було б подумати, що слова мої зачепили її за живе, але ж я не помітив у жодному її жесті хоча б мізерного прояву пригніченості, навіть – невеличкого натяку на подібне...

Скидалося на те, що вона просто над чимось задумалась.

І мені подобалась ця її мовчазливість. Це було щось нечуване: вісім ("Та ні, дев'ять!..") років тому *чогось такого* щодо власної персони вона не дозволила б нізащо!

Отже: щось таки трапилося в її житті?

— Оце ти так мені вдячний? — спитала із не зовсім зрозумілою мені веселістю, коли, потягнувши масивні дубові двері, я кивком голови запропонував їй зайти першою.

І вже за порогом:

— Мушу віддати тобі належне: ти дуже оригінально мені віддячив! Правда, не знаю, за що саме, та все ж...

Вісім (чи дев'ять) літ тому я, мабуть, порожевів би і, достоту сповнившись почуттям провини, кинувся б вибачатися, переко-нувати, що *нічого такого й на гаді не має*, що вона мене не так зрозуміла, що я, зрештою, просто незграбно висловився.

Тепер же нічого подібного не сталося. Та й статися не могло. Все-таки ми помудрішали, обом нам вистачило плузму не псувати одне одному нервів з-за якоїсь необачності.

І все-таки я дав собі слово надалі бути ввічливішим і поводитися по можливості якомога шанобливіше.

В залі на другому поверсі я замовив каву й шампанське, і поки неповоротка, сонлива кельнерка підпенсійного віку споряджала столика, закурив.

— Міг би й дамі запропонувати.

— Пробач...

З несподіванки я навіть трохи знітився.

— Але ж ти не палиш. Не палила тобто...

— О, коли то було!

Усміхнулася. Легко, без щонайменшої тіні силуваності чи незручності.

Висмикуючи з пачки сигарету, відвела погляд убік, немов дослухаючись до якихось задалених, тільки їй чутних звуків.

Я пам'ятав цю її манеру. Зрештою, не манеру навіть, ні, а такий собі стиль поводження, коли без видимих на те причин вона раптом відсторонювалась думками кудись деінде, забуваючи на одну-дві хвили про все на світі, здавалося — і про саму себе також. Той її стан був схожий на самозреченість, а чи було так насправді, чи то було вправне акторство — судити не берусь. З певністю можу сказати тільки те, що у цій задумливості була вона дуже і дуже привабливою. Не зараз, а тоді, колись...

Зараз же нагадала мені матір, якою пам'ятав її з часу ос-

таних своїх відвідин, так само сиділа того вечора навпроти, так само схилила голову набік, стараючись дивитись куди заведено, тільки не на мене; не було між нами сварки, не було ніякого непорозуміння, просто ми обоє відчували непотрібність і зайвість якихось слів...

Замислившись про своє, не відразу й збагнув, що до мене щось говориться – слух мій уловив лише закінчення фрази:

– ... з дешевенької мелодрамки.

– Що? – перепитав, схаменувшись. – Не розчув. Пробач.

В очах її застрибали кокетливі бісики.

– Ти такий неуважний! Аж можна подумати, що не викликаю у тебе ніякого інтересу. Не кажу вже про інше!

Сказано це було жартома нібито, але вкрай ущипливо.

Я промовчав.

Власне, вона й не сподівалася відповіді. А може, мені здалося, що не сподівалася...

Загалом, дивнувало все якось складалося. Від самого початку дивнувало. Зустрілися негадано-неждано і, не змовляючись, попрощували навімання містом, перемовляючись здебільшого про речі малозначимі, а то й зовсім нікчемні, як люди, що бачаться мало не щодень. І навіряд чи це було намаганням приховати, утаїти справжній душевний стан. За мною, в усякому разі, цього не велося. Та й вона теж, наскільки я можу судити, не блазнівала.

А втім, чужа душа – то завжди чорний ящик.

Навіть коли це душа твоєї колишньої “три крапки”.

– Так от...

Вона торкнулася нігтиком ніжки келишка, і з нього вийшов тихий звук, що примусив нас обох затамувати подих – до того він видався мелодійним і чистим.

– Так от, – повторила вона, коли звук розсіявся, – не знаю, як тобі, а мені наша зустріч нагадує сценку з такої собі традиційної і банальної мелодрами.

Я пильно глянув на неї, і мені здалося, що вона очікує заперечення. І ще я завважив її до дивного глянцеvu шкіру, що вилискувала із широкого вирізу плаття.

І чомусь мені забаглося розчарувати її.

Отож, кивнувши, удавано знічев'я промовив:

– Цілком можливо. Цілком...

Вона подивилася мені прямо у вічі, і в тому позиркові я раптом запримітив особливий якийсь відсвіт, що немов пробивав-

ся із глибини, пробивався обережно і похливно, наче боявся наштрикнути на байдужість чи й того гірше – на осоружність.

Цей позирк, цей мигцевий зблиск багато чого відкрили мені!

Я міг сумніватися, і мав на це право, але не сумнівався: то був біль за колись втраченим, несподіваний, неспівладний і швидкоминущий. То був спалах жалю, смутку, якого не розуміють і, може, навіть не відчують.

Цей позирк, цей мигцевий зблиск ураз навіяли мені дивовижне відкриття, повірити в яке було важко, неможливо майже, але від того воно не змало й не зробилося менш правдивим, – я збагнув, що всі ці роки вона була десь поруч зі мною; дарма, що рідко коли й згадував про неї – вона все одно, попри все, була десь поряд, в невидимій личині безобразної ілюзії, якоїсь чомусь шкода і – певно – боляче зрікатися.

Ми довго, дуже довго, сиділи мовчки, та не переймалися тим, не дратувалися. Навпаки! Ця мовчанка тішила нас, ми відводили в ній душу незгірш, аніж за довірливою, щирою балачкою.

Тепер на її обличчі я бачив тиску, несміливу лагідність, що причаїлася в тоненькій, немов нитка бабинею літа, борізці над переніссям, і серце моє оповила така зворушеність, що наступної миті я ладен був згоріти із сорому – до того та моя зворушливість собою самому здалася за мить напускною й неширою.

І нараз мовчання зробилося нестерпним!..

Навіть кав'ярня, до цього мила й затишна, по якійсь хвилі вже справляла враження гнітючого склепу, з якого хочеться чимшвидш вивтікати й ніколи, ні за яких обставин більше тут не з'являтися.

Важко уявити, що я міг би вчинити наступної миті – за того душевного сум'яття я здатен був викинути якого завгодно юника, міг би повестися найбезрозсудніше і, можливо, ганебно навіть, за що потім картався б і зневажав себе.

Та на моє щастя з-під стелі полинула тиха музика; то була якась класична блюзова річ: ніжні барокові звуки, здавалося, зависали на синюватих пасамужках диму від наших сигарет, та й самі ті пасма погойдувалися в тому ж таки обнадійливо-веселенькому ритмі.

– Що це?

Вона здивовано кліпнула повіками, обличчя її прибрало навроць миленького виразу – можна було подумати, ніби щойно прокинулася в незнайомому місці й ніяк не збагне, де і, головне, для чого вона?

— Не знаю.

Я для чогось намагався удавати, що мелодія не справляє на мене якогось особливого враження.

— Якась джазова композиція.

Мої слова викликали у неї іронічну посмішку.

— Звісно, що не хор імені Мотузки!

По хитринках, що спалахнули в її очах, я здогадався, що зараз буде якась пишномовна й глузлива тирада.

І не помилився.

— Я завжди знала, що ти тонкий знавець музики! Ніяк тільки не втямлю, чому тебе потягнуло в гуманітарний вуз, а не в консерваторію? З тебе вийшов би першокласний...

Докінчити їй я не дав:

— Облиш!

Не дав докінчити не тому, що слова її ображали, ні. Вони не могли зачепити мене за живе — розумів же, що то всього-навсього жарт. Просто не хотілося, аби наша розмова перетворилася на таку собі нічого не варту балаканину, яка забудеться й вивітриться з пам'яті, не лишивши по собі ніякої більш-менш присутньої згадки.

Мабуть, це легко читалося з мого обличчя, з виразу очей, бо вона, тільки-но глянувши, одразу все зрозуміла, — випростала руку над столиком, накрила мою долоню своєю, промовила:

— Гаразд, не буду...

Ця несподівана, негадана, цілковито неочікувана готовність порозумітися, готовність поступитися, це уміння схаменутися — було щось у тому незбагненне, неймовірне і дивне.

Колись ми були близькими, але цієї миті мені здалося, що то все — чистої води вигадка, що все те я колись придумав, а до справжньої, без жодної фальшивинки близькості нам треба було прожити ці вісім ("Та ні, дев'ять!..") літ — прожити їй без мене, мені без неї, не страждаючи, не згадуючи, не прагнучи повернути втраченого, врешті-решт і не думаючи, ніби щось втрачено...

Це відчуття мене захопило і вразило, але я і не подумав обмовитися про нього хоча б парочкою-другою слів, бо знав: тоді й насправді скидатимусь на сентиментального геройчика із дешевенької мелодрами.

— Знаєш, — сказала вона, — у мене таке враження, ніби ми щойно познайомились і зрозумівши, що подобаємось одне одному, перейнялися раптом пекучими сумнівами: чи порядно це

– отак відразу взяти й сподобатися?

– Авжеж, – сказав я, – порядного тут мало.

– Не блазньою!

Вона різко забрала руку.

Я зовсім не збирався блазнювати, але тепер, після її надмір драгівливої реакції на мою загалом безневинну репліку, мені забалося саме цього.

– Яке в біса блазнювання! – почав я, турбуючись більше не тим, що говоритиму (бо знав: верзтиму якусь ахінею), а тим, щоб не дозволити собі посміхнутися. – Я вже давно не такий, яким був колись, і погляди мої на деякі речі зазнали кардинальних трансформацій. Я, можна сказати, став пуританином. І, щоб ти знала, бачу в цьому великий сенс...

Вона пиркнула смішком.

– А як же секс?

То був бездоганий контратакуючий маневр – мені залишалося тільки підняти руки вгору і сказати: “Здаюся!”

Що я і зробив.

– Здаєшся, отже?

Вона торжествувала.

– На милість переможця?

Її долоня знову накрила мою. Але цього разу (здалося?) з невтасною і несподівано відвертою ніжністю.

Я ще роздумував, що це мало б означати, як вона несподівано завмигала:

– Ходімо! Мені тут набридло!

Я повинен був здивуватися. Але з якоїсь причини, і досі мені незрозумілої, враз відчув збайдуженість до всього: було все одно, чи сидіти тут, чи кудись іти; хотілося одного – аби все скінчилося, аби ми розпрощалися, аби вона нарешті лишила мене у спокої. Бо відчував (і боявся цього відчуття): вона знову входить у моє життя. Я не знав, як надовго, але знав, що вгартується владно і усерйоз...

Не знав і не розумів, навіщо це їй, що вона з того хотіла мати. Бажання повернути миттєвості юності? Наївно і безрозсудно. Намір завести коханця? Цілком можливо, цілком. Але!.. Нерозумно. Нерозумно вибирати на цю роль мене – нас зв’язують спогади, а вони річ не завжди безпечна. А може їй просто не було куди себе подіти, не мала з ким убити кілька годин вільного часу, а тут підвернулася така мила (без жодного натяку на іронію!) сентиментальна пригода?..

Я навіть трохи розхвилювався од цих думок. Не те щоб дуже, але все ж оволодати із негаданим сум'яттям було нелегко.

Може, мені варто було б придумати що-небудь, послатися на якісь конче важливі й невідкладні справи і, позиркуючи раз-по-раз на годинника, стурбовано пояснити, що запізниююсь на ділову зустріч, – але я не мав годинника, а іншого акторського прийому щось ніяк не міг видобути із закапелків раптово збіднілої пам'яті; отож, клянучи убогість власної уяви, підвівся услід за нею і, тицнувши кельнерці цілком (і навіть більше!) прийнятливую куп'юру, нагнав мою колишню “три крапки” на виході із кав'ярні.

Може, дарма?

Може, вона мала намір щезнути? Без зайвих слів, без будь-яких пояснень, без певною мірою принизливої для обох сценки прощання, – просто вийшла і зникла, наче й не було ніякої зустрічі...

Та, подумавши так, я раптом відчув в собі гнів і образ, важко, мабуть, було змиритися з тим, що одного вже разу – тоді, вісім (“Та ні, дев'ять!..”) літ тому – мене вже було обдурено в той же спосіб.

Мені запраглося реваншу!

Я не знав, яким він має бути, але зажадав його несамовито!

Звісно, не був би я чоловіком, коли б насамперед не подумав: “Ліжко! Її треба затигнути в ліжко!”

О, то була б оригінальна помста!.. Був впевнений, що зміг би подарувати їй ніч, якої ніколи в неї не було. Мене вистачило б обдарувати її такою силою ніжностей, якої вона не спізнавала жодного разу. Вона б купалася в моїх ласках, як героїні екстравагантних любовних фільмів у ваннах з шампанським... Я зміг би півночі просидіти побіля неї, пестити її ноги, торкаючись – тільки ледь-ледь торкаючись! – губами її колін, а завваживши, що вона, змлоєна мою лагідністю, візьметься пальцем за гудзика на спідничці, прошепечу: “Не зараз, не зараз... Ще трохи пізніше...” Або ж ні, скажу: “Дозволь, я сам...” Все буде красиво, нечувано красиво й повільно, і вона буде враженою до безпам'ятства, вона плакатиме від усвідомлення того, що ніхто ще так її не здобував, а потім, по всьому, ридатиме, зрозумівши, що ніколи більше нічого подібного у неї вже не буде – ні зі мною, ні з кимось іншим...

Всі ці фантазії промайнули в моїй голові протягом однієї миті – для них вистачило кількох кроків від сходів до краю хідника,

де чекала чи то на мене, чи на зелений сигнал світлофора та, котрій я щойно був намірився так незвичайно, так неймовірно жорстоко помститися.

– Ну і куди тепер? – спитала вона.

Спитала таким тоном, ніби не вона, а я за п'ять хвилин перед цим завимагав піти з кав'ярні.

Я зігнув плечем і здобувся лише на:

– Не знаю...

Вона всміхнулася з погано прихованою глузливістю (а може й не збиралася її маскувати?), цієї миті якраз блимнуло зелене вічко світлофора – і вона, наступивши на смужку переходу, кинула на ходу:

– Що ж, бувай!

Я не зрушив з місця. Я навіть не дивився їй услід. Чи, може, й дивився – тепер уже з певністю не пригадати.

Пригадую тільки, що вона, перебігши на той бік вулички, обернулася на хвилику, наче не вірячи моему намірові не наздоганяти її, і – зрозумівши, що таки не наздоганятиму, – крикнула докірливо:

– А я сподівалася на більше!..

ХРИСТИНА

Новела

Вона була дурненькою і зовсім не симпатичною. Ще й ім'я мала чудернацьке. Як казав мій друг Даник – “антикварне якесь”.

Коли Христина посміхалася, на її воскових щічках з'являлося двійко ямок, а кирпатий ніс дерся вгору ще більше звичайного, від чого вона ставала схожою на дівчинку з обгортки шоколадної цукерки.

Вона, дурненька, любила морозиво з сиропом, каву за двадцять копійок, болгарські цигарки і мене. Мене найбільше. Тому й дурненька. Бо я її не любив. Хоча і саджав щовечора на “Яву” позад себе (Христині жак як подобалося кататися на мотоциклі), мчав за місто і, проминувши капе за бердичівським мостом, завертав у ліс.

Попетлявши кілометрів зо три поміж сосен і дубів, доїжджав до молодой ліщини, за якою полискувало в променях прихідного сонця широке плесо Гуйви, і глушив двигун. Кинувши в траву почовгану джинсову курточку, я хапав Христину за тонку, як у семикласниці, талію, і, відірвавши від землі, клав, дурненьку, під себе...

Бавився недовго, бо ж чого час гаяти, коли ще треба пошвидше вернутися у місто: о дев'ятій біля “Мишоловки” маю побачення з нормальною дівчиною, що має звичайне ім'я – Тетяна.

З Тетяною я зустрічаюсь вже три місяці, але й досі вона нічого такого, крім поцілунків, мені не дозволяє, – тож мушу їздити

до Гуйви з Христиною.

Христина, мабуть, знала (чи, принаймні, здогадувалася) про Тетяну, але вигляду не подавала, – одне слово, дурненька та й годі, що з неї візьмеш?

Врешті, її мало б влаштовувати те, що ми недовго барилися в лісі і менше як за годину верталися назад до міста, бо ж батько встановив для неї комендантський час і не доведи господь десь затриматися їй по восьмій вечора – влетить від старого по саму зав'язку.

Дивую йому, їй-богу! Це ж треба бути таким телепнем, аби думати, що все те, що робиться – на його думку – після восьмої вечора, неможливо вчинити на годинку раніше...

Та бог з ними – з Христиною і з її татусем!

...Зсадовивши Христину за квартал від її будинку, я мчу через всеньке місто на Чуднівську, до "Мишоловки". Поки із двору навпроти кав'ярні з'являється струнка фігурка Тетяни, встигаю випити чашечку-дві кави, випалити цигарку й перекинутися словом із знайомими.

Тетяна завжди запізнюється на хвилині п'ять-сім. Спиняється на краю тротуару по той бік вулиці і чекає, коли я підійду.

Спершу мене трохи бісили ці її аристократичні замашки, але згодом я звик. До того ж Тетяна все-таки не Христина, за нею можна й повпадати.

Літо закінчувалося, і в останні дні серпня я раптом надумав одружитися. Тетяна, коли я сказав їй про це, довго мовчала в задумі.

Потім спитала недовірливо:

– Ти це серйозно?..

Ми якраз стояли неподалік ліхтаря під пішохідним мостом, і я бачив, як засвітилися тендітно-сором'язливою радістю темні бусинки Тетяниних очей.

Наступного вечора я одягнув чорний костюм, білу сорочку і галстук, впіймав на вулиці таксі і поїхав знайомитися з її батьками.

Я їм сподобався, вони мені теж.

Весілля призначили на кінець вересня. Цілий місяць я потратив на обручки, сукню для нареченої, костюм для себе, пошуки кафе для гульни та інші передвесільні клопоти. Замотався – вгору ніколи було глянути. Про Христину, ясна річ, і думати забув. Не до того було.

Та вона негадано заявила сама. Якраз у переддень весіл-

ля.

– Кажуть, ти одружешся? – тихо спитала, переступаючи поріг моєї квартири.

Голос її, мені здалося, затремтів.

– Одружуюсь, – відказав я. – А що?

– Нічого, – озвалась Христина, дивлячись у підлогу. – Привітати ось прийшла...

З кухні визирнула матінка.

– Вовусик, – сказала заклопотано, лише краєм ока зиркнувши на Христину, – ми з татом йдемо до Казика... ну, ти ж знаєш, чого...

Звісно, я знав. Дядько Казик, материн брат, гнав самогонку для весілля.

Батьки хутко зібралися й пішли. Ми з Христиною лишилися самі.

Розмова не клеїлась, та й про що було говорити? Ми й раніше, коли їздили до Гуйви, без зайвих слів обходились.

– Значить, одружешся, – зітхнула Христина і якось дивно глянула спідлоба.

Щось насторожливе було у тому погляді, й передчуття чогось негараздного ворухнулося на мить у мені.

– Навіщо ти прийшла? – безцеремонно і грубо, відкинувши зайві й нікому не потрібні церемонії, спитав я.

Вона зіщулилася, немов раптом потрапила під холодний дощ.

– Можна попрохати тебе про одну річ?

Її голос і справді був благальним.

– Кажи, я слухаю.

– Я хочу... ну, востаннє...

І почала роздягатися...

Душа моя протестувала. Але спротив той був кволим. І я здався...

Був якраз у ванній, коли вистрелив замок вхідних дверей.

– Пішла? – вголос здивувався я. – Ну й слава богу!..

Другого дня по весіллю я помітив в поштовій скриньці рожевого конверта.

“Мабуть, – подумав, дістаючи його, – чиєсь запізніле вітання”.

В конверті був згорнений вчетверо аркуш з учнівського зошита в клітинку.

Я прочитав – і в мені все похололо.

Не ймучи віри, прочитав ще раз...

Літери стрибали перед очима, а свідомість ніяк не могла сприйняти жорстокі й невблаганні слова, що вливалися, немов упирі, в самотнє серце:

“Прощай, любий мій Вовчику! Вітаю з одруженням. А заодно і з трипером – то мій весільний подарунок, щоб ти ще довго-довго мене пам’ятав. Прощай і будь щасливий! Якщо зможеш, звичайно. З великою до тебе любов’ю – Христина”.

ШАПКА

Новела

У суботу за сніданком Елла сказала чоловікові:

– Завтра йдем на базар.

Микита з явною неохотою відірвав від яєчні свої непарні очі.

Кажуть, таке буває нечасто.

Не те, щоб нечасто відривали погляд від яєчні, а що очі різні.

У Микити одне було сірим, друге – карим.

– І що ми там забули?

– Шапку тобі купим.

– Та й нащо? У мене ж є.

Елла пирхнула.

– Це ти про того облізлого зайця?

– А що? Шапка як шапка. І зовсім ще навіть необлізла.

– Ой, держіть мене!

Елла зо сміху завалилася грудьми на стіл.

Ніжки стола заторохотіли по підлозі, наче квартет відбійних молотків.

Микита набурмосився.

Обличчя його вкрилося портвейними плямами.

Елла це помітила і враз затихла.

Іноді у чоловіка траплялися напади люті, і тоді вона його трохи побоювалась.

– Микитонько, – защебетала, – хіба хтось носить зараз такі шапки?!

– Петро он носить, – бовкнув Микита.

– Петро! – сплеснула в долоні Елла. – Найшов, на кого рівня-
тись! Та хай хоч і в котячій ходять, мені все одно!

– Та хіба ж я...

Елла вже мало не плакала.

– Завжди ти наперекір мені... Я, може, хочу, щоб чоловік
ходив як чоловік, а ти на Петра дивишся!

– І чого ти заводишся?

Елла пустила сльозу.

– Не дай бог, хтось з роботи побачить, то три роки чесати-
муть язиками, що жалію чоловікові людську шапку купити!

– А, чи мені неоднаково! Хоч і дві шапки... І перестань зараз
ж! Хіба я проти? Підемо й купимо, раз таке, значить, діло...

– Норкову, – мрійливо прошепотіла Елла. – Коричневу. Такі
ниньки якраз у моді.

– А скільки вона?

– Ну, п'ятсот...

– Дорого все ж!

– То й що?

– Що-що? А ти не подумала, що подумавуть!

– А що подумавуть?

– А то не знаєш?

– Не знаю.

– Анонімку ще якась сволота катне...

– Та ж анонімки тепер не розглядаються! Сама по телевізо-
ру чула!

– Не розглядають. Але ревізію наслати можуть...

– Кидав би ти вже того склада, Микитонько! Хіба ж це жит-
тя, коли машину й то у старих в селі держимо?

– Кидав би... кидав би!.. А жити ж як, га? Не подумала?

В неділю в оселі їхній оселилося свято.

Повернулися із базару радісними і вдоволеними.

Хоч і помучились добряче (як не як, а не менше сотні шапок
переміряли), та все ж знайшли, що хотіли...

Микита одразу ж – до дзеркала.

Глянув – і сам собі сподобався.

Ніколи й гадки не мав, що якась там шапка може такого кра-
сеня з нього зробити!

– Га? – порхала довкіл нього Елла. – Ну, як?

– Чудово!

І Микита, як колись давно, ще в дуже давній молодості, відірвав Еллу від підлоги й навіть осилив донести її до ліжка.

– Ні-ні! – перехопила Елла його руку, що було потяглася до шапки. – Не знімай, хай буде!

...Ніколи ще не було їм так добре.

– Це все шапка! – щасливо пошкіпувала Елла. – Вона! Вона!

– Еге ж... еге ж...

– Норочка моя!

Елла ловила розм'якими від любощів губами тоненькі ворсинки шапки і, злегка кусаючи, жадобливо їх посмоктувала...

Сутінки вже давно владарювали в спальні, а вони все лежали, бентежні й немовби закохані.

Раптом Елла здалася Микиті нестямно вродливою.

Серце його затьохкало.

А коли Елла встала й підійшла до вікна, йому навіть помилосніло.

Слабке місячне світло просочувалось до кімнати, фіолетячи шиби, і на їхньому тлі Еллина постать асоціювалася з чимось не зовсім реальним.

Елла запнулася у халат, засвітила торшер і прозаїчно спитала:

– Вечеряти будеш?

– Буду.

Елла пішла на кухню.

Трохи згодом звідти донеслося:

– Чоловіче, сходи-но за хлібом!

Біля ліфта шлях йому заступила трійця акселератів.

– Він? – підступив впритул найвищий.

– Кажись, що він, – озвався той, що стояв справа.

– Не, ти добре придивись!

– Той, кажись, лисий був.

– Ану, провірим! – третій миттю здер з Микити "норку".

– Не, не він! Шевелюра, бач...

– Извіняйте, – потупився високий. – Ошибка вийшла...

Микита відчув, що шапку повернули на законне місце, і з

серця йому відлягло.

– Та що ви, хлопці, не варто! З ким не буває!

Акселерати попалилися вихованими: не тільки вибачились, а й ліфт викликали.

Микита навіть, заходячи до кабіни, побажав їм на прощання всього найкращого, ще й висловив надію, що вони обов'язково знайдуть “лисого негідника”, котрий в чомусь, видно, дуже перед ними завинив.

– Ти уявляєш, мене хотіли любити! – повідомив Микита Еллі, ще й порога не переступивши. – Но не на того шмаркачі наскочили!

Елла глянула на нього і... обомліла.

– Де?

Обличчя її вмент зробилось чорним.

– Внизу, біля ліфта, – нічого не помічаючи, завівся розповідати Микита. – Здоровань, значить, на мене, а я йому з правої як замантуло!..

– Норка де? – простогнала Елла, хапаючись за серце.

Микита збагнув нарешті, що щось сталося.

Рука його зметнулася вгору.

– О боже! – в очах йому помутніло: замість новенької шапки пальці стискали щось руде, поскубане і забрьохане...

Ховали Емму у вівторок.

Падав густий лапатий сніг.

Як тільки могилу закидали землею, всі присутні чоловіки поспіхом понап'ялювали на промерзлі голови шапки.

Переважно то були коричневі “норки”.

Микитине серце цього не витримало...

Поховали його у четвер.

МИЛОСЬКА, або ВЕНЕРА

Повістичка

1.

Звали її по-домашньому Милоською.

Було їй двадцять чотири рочки і всі її жаліли: не повезло з чоловіком! Хоч ридма ридай – не повезло...

Чоловіка її звали Степаном, або Стьопкою, а позаочі обзивали його Придурком. Позаочі ж дивували його недотепкуватості й дружно хитали головами: бідне дитятко!..

Бідне дитятко – то був їхній синочок, якого звали Толиком-Тосиком-Толюнчиком, і був він зменшеною копією татуса. Того й “бідне дитятко”: треба ж було так уродитися та вдатися!

За Стьопку Милоська вискочила, як їй тільки за вісімнадцять перестригнуло. Тепер сама каже, що здуру. Побідкатись любить: куди, мовляв, мої очі дивилися, бодай би було їм ліпше повилазити! Застало їх на ту пору чи що?! Але це так, для людського вуха. Бо добре знає, що не здуру і ніщо не застиало.

Тоді вона вчилася на швею в райцентрі, а Стьопка саме з армії прийшов, і тітка його була кастеляншею в Милоськиному гуртожитку. На вроду Стьопка не сподобився Милосьці, але припало до ума інше: тихий та сумирний, бери – здавалося – мотузки з нього вий, навряд чи скривиться, не те щоб пискнути. А чого ще треба для сімейного, так сказати, благополуччя?

І місяця не минуло, як повезла Стьопку до батьків на показини. Мати в гвалт: “Ти що, доню, збехнулась? Який заміж у

що пору? Успієш ще! Хоч би з рік погуляйте, придивіться одне до другого! Та в тебе ж і спеціальності нема ще..." Милоська й слухать не хоче, гне своє: "Нащо мені думать про спеціальність? Роботи й без бомажки найти не трудно, та й взагалі сім'ю чоловік повинен забезпечувати..." Батько, що сидів на осличнику під грубкою, похихкуючи самокруткою у відпрочинені топні дверцятка, всміхнувся скептично, сплюнув під ноги на жерстянку, кахикнув і проказав: "Ну да, цей якраз із тих, що забезпечують! Голою сракою блискати під плотами будеш, як на його спожиток понадієшся!"

Як у воду дивився. Та й не треба було йому ніякої води, з одного позирку на "зятка" розкусив, що воно за птиця. Руки без мозолів, бруду під нігтями нема, очі – в сірка ніби позичені. Та й навіть чарку по-чоловічому не п'є, цідить і кривиться, як баба. А мова дурнувата чого варта! Що не скаже, то або невпопад, або впозяк. Якесь осторобло, а не чоловік...

Отож, як у воду батько зирив, та перечити не став: хоче йти за цього бевзя, хай іде. Відтрутив, а вона потім клясти буде, слізбми умиватись буде, що загубили їй щастя. І матері сказав: "Не влязь! Хай собі як знає..."

На осінь весілля справили.

Другого ж дня по гулянці Милоська на кухню заревана вскочила: "Тату! Таточку! Віл мене вдарив!" Який інший батько, може, вхопив би що-небудь та й побіг би зятка вчити. Але не Милосьчин! Скрутив без поспіху цигарку, закурив.

– Чим? – питає. – Бебеком яким чи, бува, ложкою?

Милосьці було не до того, щоб завважувати батькову іронію.

– Кулаком! – та ще дужче в сльози, ще дужче.

– Ти диви! У нього, значить, і руки є? А я щось раніш не примітив. Ну що ж, буде толк. Раз руки при ньому, то й робота для них якась має знайтися. Хорошого діла, може, й ні, а жонці боки полатати – саме враз. Великого ума тут не треба, того, що є, якраз вміру.

Милоська – до матері на город.

– Доціньню, що це з тобою? – мати відкинула вбік копаницю і, підбігши настріч, ухопила Милоську за лікті, зазирнула в розчервлені очі доньчини.

– Він мене набив!

– Хто? – сахнулась мати. – Тато? Та за що?

– Який тато!... Який тато!... – затряслась Милоська. – Стьопка побив!

Руки матеріні звисли обесилено, як ото рукави маринатки

на вішаку.

— Як це так? — пролепетіла. — День по весіллю і вже? А ходім-но!

В очах материних запалала войовничість.

— От я йому!..

Милоська злякалась. Бачила, що мати не на жарт розійшла-ся. Того й дивись, що задвигить за Стьопкою, як за тарантасом по шосейці. Встид же який на всьє село буде! Ще й потрусин не відбули — а вже розвідна!..

— Стійте, мамо! Стійте! Не треба! Та спиніться ж ви!!!

— Що за лемент? — вигулькнув з-за хліва батько.

— Дizio! Чи ти знаєш? — мати до нього. — Милоську цей ірод побив!

— То й що?

— Як що?! Боже, це ж твоя доня!

— Мені дочка, а йому жінка! Хіба не відраджували її? Не послухала, то хай тепер сама й чухається. І ти, стара, не лізь між них, хай самі собі розбираються. І ти, Милосько, не бігай та не гвалтуй! Бо як ще хоч раз прибіжиш скаржитись, візьму дрину й так дам, що не сядеш півроку й не ляжеш! Ніхто тобі його не підсовував, без нас обійшлася. То й тепер без нас обходься. Пойняла? І марш спередочей мені зараз же!..

2.

Стьопка в цей мент сидів у хаті, наминав пиріжка з маком, запиваючи молоком, і намагався пригадати, що йому ще народжував перед весіллям батько. Першу інструкцію — “Нада, синку, жонку зразу до рук прибирати!” — він уже сповнив.

Ага, ще батько казали: “Не надривайся, за роботу дуже не хапайся! Тесть у тебе з хазяйством, якось коло нього перебунеш. Не протився, але й не годи. Сопи собі тихесенько. Дитину по-скорше склепай, а затоді вже й попануєш: як що не так, чемодана в руки і з двору — самі за тобою побіжать, вернутися багатимуть...”

А що! Батько дурному вчити не буде свою кровинку. І взагалі не мішало б тещі сто грамів зятю піднести, а вона замість того з самого ранку в картоплі раком длубається! Весільний дух з обійстя ще й не вивітрився, а вона, бач, в город полізла! Показать хоче, яка роботяща, чи що? Показуйте, мамо, показуйте, тільки мені то все до ідного місця. Спини на вас гнуть не буду. Дочка у вас однеєнка, мусите обезпечити її, а мені ще он звикнуть треба до нової життя, роздивиться, що воно й до чого, жінку

в рамці поставити, щоб ні-ні...

Ех, все-таки воно й непогано жонатим бути! День собі пере-сидів-перешвендяв, а увечері жінку за сраку і гойда-гойда!.. Не треба по клубах тинятися, дівок видивляти, яку б заманути кудись під копицю. Вхопив тут собі, завалив у ліжко – своя ж, як не-як, законна...

Ну, бляха-муха, де вона там лазить? Що це, хіба їда чоловічій – молоко з пиріжками?! М'яса якогось би вже треба, помідору. Ану, піду потребу! Порядок повинна почувувати, а то можу й додати!

Але, визирнувши у верандне віконце, забачив Стьопка тещу – бігла якраз через грядку до двору, а Милоська намагалась її перепинити.

– Он як, – скривився Стьопка, – вже сучка пожалілась!..

Щось підказало йому: не попустить теща зобиди доньчиної!..

І Стьопка, чесно кажучи, трохи злякався... Та й не трохи, а таки добряче.

“Ех, тату! Що ж це ви?! – покололо в серці. – Що ж це ви? Отак підвести під монастир свого сина... Що ж то воно тепер буде?... Ех, тату-тату!...”

3.

Кажуть же старі люди: як з першого дня не заладилось, то вже й не поправиш.

Старі — вони мудрі: всього на віку надивляться, всяких кумедій, та й не тільки надивляться, а й на власній шкурі різних okazій спізнають. Тож і ясно, що старих людей варто слухатись. Але ж як не хочеться, ой як не хочеться чинити так, як вони тобі нарядять!..

От і Стьопка — не послухався баби Терендики, що якось забрела ненароком до обійстя Милоських батьків. Врешті, ненароком — то так Сьопка думав, бо коли б знав хоч трохи бабу Терендику (“І що за фамілія така?” — дивувався, і навіть у голову йому не стукнуло, що то вуличне прізвисько бабине), то мав би відати, що випадково вона ніде й ніколи не з’являється. Вже якщо прийшла, то неспроста. По селу поголос ходив, що знається баба із потойбічними силами, але не злими, а добрими, а відтак хоч і побоювалися її, та все ж шанували й до слів її прислухалися. Поганого баба за весь вік свій ще не наредила нікому. Але ж Стьопка про те — ні сном, ні духом не знав...

Отож, пришвендяла Терендика на обійстя, та ще й на таку годину, коли зятьок сам-їден “на хазяйстві” був — Милоська з

батьками подалися в ліс за грибами, його ж лишили, аби коро-
ву, як з паші прийде, у хліві причинив.

— Сину, — позвала Терендиха, спершись рукою об наріжний
кант хати, — а йди-но сюди!

Стьопка підійшов, не привітавшись — забув, що так годить-
ся.

Та бабі, здається, до того й діла ніякого не було. Вона, чесно
кажучи, й сама вже частенько забувала здоровкатись — як-не-
як, літа вже ген-ген які сиві, а за довгий вік стільки напхалося в
мізки, що й не гріх підзабудькуватою стати.

— Ти, сину, Дизів зятьок?

— Еге! — буркнув Стьопка. — Зять.

Баба глянула на нього пильно, зітхнула.

— Жаль...

Стьопка вибавчився не Терендиху: не міг допетрати, що
воно має значити, оте "Жаль...", кого воно стосується.

— А що? — пробубонів насторожено.

— Та нічого, сину, нічого, — спокійно, лагідно навіть, про-
мовила баба.

Помовчала якусь хвилю, а по тому — несподівано:

— Ти б, сину, вивтікав, поки не пізно. Не буде тобі щастя з
нею, бо їй не буде з тобою щасливо. Будете точити душі одне
одному, як шашіль дерево чи ж червак плід. Не любить вона
тебе...

— А ти як знаєш? — насупився Стьопка.

Баба ізнов зітхнула, ще скрушніше й глибше.

— Я, сину, мушу знати, бо вже стара...

— Не мели, бабо, хуйні! — скипів Стьопка. — Прийшла тут,
понаїмає, і пиздиш!

Терендиха захитала докірливо головою.

— Що ж це ти, сину, таке старій людині говориш? Чи ж мож-
на?! Стару людину, навіть як вона верзе казна-що, вислухай та
й усе. Що із старого візьмеш? Кажуть же — що з літ, то й з
розуму. Але отаке казати хіба ж можна?!

— Ти диви! — ще більше збісився Стьопка. — Пиздить тут
всяку хуйню, та ще й мораль читає! А йди-но вон звідси, бо як
візьму товкача та як огрію!..

— Оце то так! — скрестила руки на грудях Терендиха. —
Славиного зятка прийняв Дизьо, нічого не скажеш. А я, дурна,
таке пожаліла! Тестя твого й тещу жаліти треба. І Милоську. З
таким, як ти, життя їй не буде!

Сказала те все і позадкувала, бо бачила: і справді може огр-
іти...

Вилаявся Стьопка услід бабі добрячим матюком, хотів ще, як на те, запустити чимсь їй навздогін, але полінувався — це ж треба було б нагинатися, а поперек же свій, не казенний.

4.

Увечері Стьопка Милосьці допит учинив: любить його чи ні?

— Та кого ж я маю любити, як не тебе? — мало не в плач кидалася Милоська.

— А Терендиха каже, що не любиш!

— Терендиха? — затряслась Милоська. — Та я її... та я її... Вб'ю!

— Ага! — зарепетував Стьопка. — Правда очі коле!

— Та яка правда, яка правда!

Милоська заридала.

Підбігла до Стьопки, обняти спробувала, але він одгородився від неї, виставивши вперед руки.

Ми то знаємо, що жодному Терендишиному слову Стьопка не поймав віри, але ж звідки було про те знати Милосьці? І вона, сердега, тріпотилась, як курка в копаниці, бо здавалось їй: це все, кінець! Це ж такий сором буде на всьому округу, як чоловік її кине...

Молода ще тоді зовсім Милоська була, дурна. Вбила собі в голову, що любить Стьопку, а що начиталася всякої-різної шкільної класики про романтичне кохання, яке чомусь завжди у тих книжках трагічне, то й себе уявила мала не Ганькою Кареніною... Під поїзд, зрозуміло, її б і трактором не заволокли, але побути хоча б годину-другу нещасною героїнею з якої-небудь книжки було їй дуже навіть цікаво!

Стьопці теж припало до вподоби це дійство, але зовсім з іншої притики: раптом відчув таку власну значимість, що впору було б застрибнути на хату, всістися на комин і нізачо не злизати, хоч би як не просили-вмовляли.

Тож, аби надовше розтягнути те неймовірне задоволення, все повторював і повторював:

— То ти любиш мене чи не?

А Милоська, ридючи, заламувала картинно руки, один раз навколішки навіть впала, і клялася й божилася всім та усіма підряд — татом, мамою, хатою, коровою, обійстям, своєю честю вренгті-ренгт, — що любить вона його, любить!..

5.

Та й Милоська теж не послухалась Терендихи. Воно-то, зви-

чайно, не дуже і ясно, нащо ці молодята бабі здалися, чого вона в них уп'ялася, як кліщ у худобину, але, хоч би там що, не могла стара заспокоїтись: підгадала мить, щоб перестріти Милоську саму на дорозі. Милоська, як забачила Терендиху, аж захекалася умить — гнів її розібрав, такий гнів, що й злякалася, чи не здійснить прямо тут, посеред вулиці, ще й білого дня, погрозу своєю, вигукнуту перед Стьопкою.

— Не підходь, бабо! — залентувала з того страху Милоська. — Христовогом молко, не підходь!

Терендиха спинилася, подивилася на Милоську нерозуміюче, здвигнула сухенькими плечима — мовляв, що з тобою, дитино?

— Не підходь! — ще дужче першого репетнула Милоська.

— Ну добре, — замирливо проказала Терендиха. — Не буду, раз не хочеш.

Милоська ступила крок убік, другий. Хотіла обійти бабу стороною, ще й голову одвернула, щоби очі її не виділи.

— Еге ж, доню, — долинула до неї, — мене, звісно, можеш обминати, але від долі своєї не втечеш. Хотіла тобі щось виповісти, та як не хоч слухать, то й не стану...

— Нема мені про що говорить з тобою! — огризнулася Милоська. — Досить, що ти вже чоловіку мому всякого натеренділа!

— Та що ж я йому такого сказала?

Милоська пристала: а й справді, подумала, що вона Стьопці такого натренчила? А він же не розказував нічого, тільки й того, що патякав без угау: "Любиш мене чи не?"

Може, завагалася, баба нічого такого й не казала. Може, сам придумав, щоб нерви потріпати.

— Ну? — Милоська зиркнула вимогливо на Терендиху. — Що ж ви йому набалакали?

Баба поправила сухорлявою рукою хустку, цямкнула беззубим ротом, ніби доминаючи щось.

— Та нічого такого! — перехрестилася. — Ось тобі й хрест святий, що тільки й сказала: жаль Милосю, бо не дасиш ти щастя їй.

— А то чого ж не дасть? — підступила Милоська до баби.

— Бо й не дасть, — вела стара далі, промовляючи спокійно й розмірено. — Покинула б ти його, доню, поки не пізно, а то надбаєш дитинку, а життя все'дно не буде, і покинеш ти його все'дно, а дитяті без батька нащо ж тоді рости? Та й сама ти гулящою станеш.

— Та що ти, стара курво, мелеш! — спаленіла Милоська. —

Та я тебе зараз як перетягну штахетиною, то й ноги задереш!

І, потверджуючи щирість своїх слів та злу-презлу лють, підбігла до плота, вхопилася руками за штахету, смикнула її, а та, чорти б її узяли, струхлявілою була, й за мить лежала Милоська навznak у вуличній куряві, сама задерши ноги і скавулюючи з болю та досади.

— Бог все видить! — прорпекла баба й поволеньки закрочила до свого двору.

Перед хврткою зупинилася, оглянулася на Милоську, котра все ще корчилась на дорозі, поойкуючи, зітхнула й проказала сама до себе:

— Яке йшло, під таке й лягло...

6.

Про кляту цю пригоду не обмовилась Милоська ні словом ні Степанові, ані батькові з матір'ю.

Молоде-дурне! Якби ж знала, що з того утаєння вийде!..

А вийшло он що: роздягнулась увечері, а Стьопка й вирячився.

— А що це у тебе за синець на сраці?

Затрусило його, аж зуби зацокали дрібно-дрібно, а осі крові набралися.

Милоська й губи не встигла розтулити, як він — з кулаками.

— Ой! — верескнула.

— Де, падлюко, шлялася?

Та й — хрясь!!! — в перенісся.

Потемніло Милосьці в очах, як ото електрику несподівану вимкнуть.

Як прояснилось, побачила: лежить Стьопка посеред хати, з носа в нього кров юшиться, а над ним мати Милосьчина з вазою кришталевою стоїть і горланить:

— Я тобі покажу, як до моєї доні руки простягувати! Як покажу, то ноги протягнеш!

А Стьопка скавучить псом недобитим:

— Повішусь! Повішусь, бляді ви такі!..

7.

Наступного дня потрусини мали бути, але куди там!.. Які потрусини? Милоська з носом перебитим лежить, а зятька й слід простиг — ще вночі вихрився...

Сміху й пересудів було на селі і до зими, і цілу зиму, тільки

під весну забуватись людям ця пригодонька стала, та й то як зійдуться дві чи три кумасі поплескати язиками, то вже ж неодмінно хоч кількома словами, а згадають: "Ну, що там Дизьова Милоська? Замужем чи вже у розводі?"

Не лишалося Милосьці нічого кращого, як вивікати од глузувань та насмішок людських до міста.

Ех!.. а було ж послухай батька з матір'ю!..

8.

Влаштувалася на фабрику, дали їй спешівку і папірця на поселення в гуртожиток. Прийшла поселятися, а комендант — навідріз:

— Містов нету!

— Як же нема? — тицькає Милоська йому папірця. — Та мене ж послали!

— Кудя?

— До вас, ось і направлення.

— Можеш подтіреть ім коі-чтьо! — розлютився комендант. — Ілі замісто затичькі пріспособіть, а містов у міня нету!

— Та ж мене послали до вас! — мало вже не вмивається рясними слізьми Милоська.

— Будішь мнє здєсь права качать, так я тіб'я знайш куді пашлю?!

— Права не маєте! — занервувала Милоська.

— Да іді ти к хуям!

Комендант запосягся видтовхувати Милоську в коридор.

— Попріїзжают тут у город всякіі шавкі дірівенські і виїобувають! Іді падмойся сначала!

І так турнув бідолаху, що Милоська заледь втрималась на ногах, а то б зітерла носом фарбу на підлозі.

— Научісь вопервих с начальством разговарівать, дірьовня!

Побігла Милоська назад на фабрику — скаржитися.

До директора хотіла, та секретарша не пустила.

Пустити не пустила, але (добра душа!) вислухала Милоська, валідолу дала, мінералки.

— Випей, девушка, а я сійчас всьо устрою.

Натисла наманік'юреним пальчиком на кнопочку селектора.

— Іван Денісавіч? Чьто же ви не предупреділі, чьто мест в абщєжитіі нет?

"Кто ета сказал, чьто нет?" — озався динамік голосом коменданта.

— Значіт, єсть места?

“Єсть! Пачему би ім не бить?”

— Тагда не пайму я, Іван Денісавіч, пачему ви атказалі в паселенні девушки, каторая полчаса назад пріхаділа к вам?

“Кто атказал? Я атказал? — селектор мало не зарухався від обурення. — Клівіта єто! Формінная клівіта! Я бил занятой і папрасіл єйю абаждать за двер’ю, а через мінуту вихажу, так єйю і след прости!”

— Ну, харапо, Іван Денісавіч, харапо! Ана, наверное, не поняла вас. Самі понімаєте, только в город пріехала, не прівикла єщю к абшєнію в нових условиях. Ви уж прастіте єйю і паселіте.

“Ладно, пускай пріходіт. Па правде гаваря, рабочій день у міня канчаєца, но пайду навстрєчу, пасіжу єщю, покамест прійдєт...”

— Ну вот, — посміхнулася секретарша до Милоськи, закінчивши розмову з комендантом. — Нікакіх праблем! Ти же жєніцїна, должна дєйствовать умно, дїпламатїчески. Не митьїом, как гаварїцїца, так катанїєм. А напралом лєсть не стоїт. Паняла, мілая?

9.

Ох, зрозуміла Милоська, зрозуміла! Та ліпше, може, було б їй вродитися пришепелкуватою, а не такою до науки скорою.

Бо прійшла до коменданта, а він — схиднєнько:

— Ну чьто, дїрєвня, подмїлась ужє?

А тоді зачїняє дєверї, ключа в замку повертає й каже:

— Замужєм, в анкетї записано, ти. Да?

Милоська мовчки киває.

— Єта харапо, — каже комендант. І, прїдївляючись до Милоськи короткозорими своїми й масними очїцями, немов у дупу, запитує: — Какую комнату хатїшь? Харошую, да?

— Якщо можна, — тихо й несміливо одказує Милоська.

— Можна! — смїється комендант. Прїязно так смїється, доброзичливо навіть. — Всьо можна! Здєсь всьо в маїх руках. Думаїшь, званка іспугался? Ха-ха! Да мнє проста жалка тїб’я стала, вот і всьо, а єслі б нет, так і нікто б міня не заставїл тїб’я пасїлїть. Паняла?

— Да-да, поняла! — закивала знову Милоська, переходячи на кацапську, хоч ніколи нею в житті не розмовляла. — Всьо я поняла...

— Єта харапо, чьто ти панятлївая, — похвалив комендант.

Та й пропонує: — Вінца вип'єшь са мной?

Милосьці, правду кажучи, не хотілося, але й відмовитись боялася: ану знов розсердить коменданта?

Отож, сказала:

— Можна, якщо німножечко...

Комендант відчинив шафку, дістав дві гранчасті склянки, коробку цукерок (ополовинену вже) і пляшку з високим горличком та темно-червоною рідиною. Розлив у склянки по горішні обідки, кивнув Милосьці, вказуючи очима на стільця:

— Садись! Вип'єм за твоє прібитіє в наше благословенное царство!

Милоська пригубила й поставила склянку на стіл.

— Не-не, так не гадіцца! Да дна нада! — і комендант втиснув їй гранчака в долоню. — Пей, а то не відать тіб'є харошай комнати, как сваєво заднево прахода без зеркала! Паселю в п'ятімесную. А еслі всьо будет у нас палобовна, то магу в двумесную тіб'я апределіть. Панімась? Да чьто там в двумеснаю! Я магу даже тіб'я адну в трьохмеснаю. Жіть будішь, как в масле качацца! Лаві, как гаваріцца, мамент!

Коли б та сердешна секретарша, навчаючи дипломатії, попередила б чи бодай натякнула, чим та дипломатія закінчитися може!..

Прокинулась Милоська на ранок сама в "трьохмесной", згадала, що було, і жах крижаним панцирем скував їй серце: "А що ж тепер буде? А що ж як забіремінію?"

Днів зо три ходила, мов прибита, ледве діждалася вихідних, щоб у село поїхати. А в автобусі, коли дорога заспокоїла (бо таки ж додому, до тата з мамою!..), обдумала все тихо-мирно й спокійно — і визрів у Милоськи простий, але й геніальний, план: "Поїду завтра до Стьопки. Скажу, щоб вертався. А не захоче, то дам йому. Ми ж не розведені, якщо й справді забіремінію, то вже не відкрутиться!.."

І стало Милосьці, як так придумала собі, легко й вільно, та так, що навіть на спів потягнуло. Ледве дочекалася доїхати, і, вийшовши з автобуса, пішла не селом, а вздовж крайньої вулиці полем, та й наспівалася ж, поки батьківського обійстя дісталася, аж у горлі запершило.

10.

Як задумала, так і зробила.

Побачив Стьопка її та й онімів. Обмацував зголоднілим поглядом цицьочки Милосьчині, що двома тугенькими горбками

видималися під блузкою (зумисне тіснувату зодягла), по тім очі його опускалися нижче й нижче, дійшли до литочок, а вони у Милоськи були завше кругленькі й налиті — тут природа не поскупилася, вділила їй саме те, що треба.

— Так ось, — сказала Милоська, усміхаючись, — приїхала я, значить.

А Стьопка (ну, не придурок?):

— А чого приїхала?

Милоська очі заокруглила, стрельнула злостиво випученим поглядом, та й замовкла на якийсь час. Запитання Стьопкове збило її з пантелику, — ніяк-бо не думала, не гадала, що така казія може вийти. Добираючись до райцентру, науявляла собі: як забачить Стьопка її, кинеться з обійманням, пристаєтима, зійтись умовлятиме. А що ж? “Чого приїхала?” Прикидається, що нерадій, гордість, бач, свою показує!

Хотілося Милосьці розвернутися та й піти, — але куди ж ти розвернешся к ликій годині, куди підеш?! Хочеш чи ні, а треба укоськувати цього придурка. Нікуди не подітися — треба!..

Отож, проковтнувши образу, зсипувала себе усміхнутися й промовила:

— Стьоп, а Стьоп! Не можу без тебе!

Степан підріс немовби — самолюбство заграло в ньому, як винчак у бутлі.

— Я знав, — сказав, — що приїдеш, бо такі чоловіки, як я, на дорозі не валяються.

— Що правда, то правда! — підтакнула.

А собі подумала: “Мели, мели! Домелешся!..”

— І мама мені те саме каже, — провадив Степан далі. — Таких, каже, як ти, Стьопчику, чоловіків ниньки вдень із свічкою не знайти. Та я, щоб ти знала, вже міг би хоч десять разів приженитися за цей час. Та за мною тут сохнуть! Але ж я не якийсь там, щоб не по закону. Хоч і не живу з тобою, но все ж розписаний.

— Так-так, Стьопчику, так-так! Не такий ти, не такий! — підспівувала йому Милоська, а на гадці одне їй: хай приндїть-ся собі, хай, аби тільки вийшло, як спланувала..

Підохочений, Стьопка так розійшовся вихвалитися, аж піт йому на лобі виступив.

— Ну, ладно, — сказав, витираючи долонею чоло. — Приїхала, значить, миритися?

— Та звісно ж! Не можу без тебе!

— Н-да, — почував Стьопка собі підпахвину. — Діло серйозне. А жить де будем?

— Я тепер у городі, — сказала Милоська. — На фабриці роблю, у гуртожитку кімнату маю.

— Не, у город я не хочу, — шморгнув носом Стьопка. — Там все дороге в магазинах, а тягати з села сумки — руки мож- на надірвати. Та й що я там буду робить?

— На фабрику можеш устроїтися, місця є.

— Ким?

— Ну, в цеху, робітником. Грузчики непогано заробляють.

— Грузчиком? Дурний я чи що? Чи алкаш якийсь? Не, груз- чиком не хочу.

— То можна на слосаря чи токаря вивчитись.

— Треба подумать, — Стьопка знов почував себе під пах- вою. — Але це діло серйозне.

Якийсь час мовчки терещились одне на одне.

— Може, до хати зайдем? — спитала Милоська, починаючи побоюватись, що хвилини збігають, а діло, яке й привело її сюди, застовбичилось на мертвій точці: у душі звивала гніздечко три- вога — повертатися в село ні з чим їй не хотілось.

— В хату не можна, — сказав Стьопка, знову чуваючись.

Те його чування починало Милоську дратувати. Але що вдієш? Мирилася...

— Мати сварити мене буде, — пояснив Стьопка. — Бо вона мені все врем'я наказує: "Дивись, як прийде перепрошувати, ти не зразу, не спіши. Хай помучиться, щоб наука була".

Милосьці на язичі засвербіло гостреньке слівце, але й тут стрималася. Хай, подумала, варнякає, аби тільки не зірвалося...

Отож, сплюнувши те слівце під ноги, запропонувала:

— То, може, на острів підем? — помовчавши, додала: — Посидим в кушах, як колись. Пам'ятаєш?

Задумався Стьопка. Ненадовго, правда.

— А що? — озирнувся скрадливо, ніби боявся, що хтось підслуховує їх. — На острів можна піти. Тільки знаєш що? Ти йди отою вуличкою, — кивнув вправо, — а я піду тою, — мах- нув рукою в протилежний бік, — щоб разом нас не бачили. Зійде- мось біля кладки, добре?

"Придурок! — лайнулась подумки Милоська. — Ну повний тобі предур, на всю голову!"

А вголос — стишено й лагідно:

— Гаразд, Стьопчику, як скажеш...

11.

Ой, як же воно, трясця його матері, кумедно все вийшло:

скрадалися, мов чужі, як ото полубовники чи парубок з дівкою, котрим приспичило так, що нікуди не дітися, а тільки одно в головах — хоч за клунею, хоч під копицею, а хоч і в кущах, лишень би швидше!..

Не довго й по острову шлялися. Милоська — з того, що хотіла поспіти до автобуса на вечірній рейс, Стюпку ж інша притика підганяла — все, що він про свої амури нагадкавав, чистісінькою брехнею було, за півроку не підступився до жодної дівчини чи молодички, а все ж таки, як не як, жива людина, ще й бугай, можна сказати, — куди ж ти від природи втечеш?.. Кров грала-шумувала в ньому. Отож, тільки трапився більш-менш годящий кушчик, метнув спішно у траву піджачка, завалив Милоську, як колій свинку, — і “ввійшла у її тіло шпичка”...

12.

Була Милоська й не дурна ніби, і в школі на чотири-п'ять вчилася, але щось усе в неї по-дурному виходило. Спам'ятатися, бувало, не встигне, як або якусь дурнищю вчинить, або в якусь халепу вскочить. А по тім — сиди та суши мізки: як воно таке могло статися й що його робити?

Так і другого дня після візиту до Стюпки.

Вийшла на асфальтівку в місто добиратися. Всі люди — як люди (а по неділях село випроваджує не один десяток “горбешників”), автобуса чекають. Милосьці ж не в охоту тіснявитися. Дай, думає, відійду трохи далі, за поворот, та на якусь попутку сяду.

Тільки відійшла, тільки один раз і махнула рукою — “бобик” міліцейський. А в ньому молодий ще (певно, й тридцяти не буде) міліціонер.

— Куди, дівушка? — питає.

— У город. Візьмете?

Окинув міліціонер її поглядом. Прицінився і каже:

— Воно, конешно, можна взять. Тільки нада буде на пару минут в сторону звернуть.

Милоська й думати не подумала, що він на щось там “таке” натякає. Каже, отож:

— А чого ж не завернуть? Я не спішу, а як треба вам, то зайдьте.

— Вот це дело! — зрадів міліціонер. — В такому разі сідай, поїдем бистро і з комфортом! Це тобі не в автобусі товктись, вмг доїдем!

Ну, то він уже прихвалювався, бо хоч натискував на “газ” до

самого полика, хоч і обігнав дюжину машин, а все ж “вміг” не вийшло — їхали з півгодини.

Перед містом повернув уліво. До лісосмути, що виднілася оддалік.

Милоська й бровою не повела. По службі, думала, щось йому там треба. А до служивих завжди з повагою ставилася й нічого проти них не мала. Незнано чому, але їй змалечку до душі були люди в погонах. Особливо із зірочками. З різними, причому. З маленькими, правда, менше подобалися, ніж з великими, — хоч у тих регаліях і не розбиралася, але інтуїтивно здогадулася, що велике завжди краще від малого. У цього, правда, зовсім зірочок не було, та зате було по широкій повздовжній смужці. І Милоська розсудила собі, що це, мабуть, теж непогано.

— Ну как, — сказав міліціонер, зупинивши машину між берісками й заглушивши двигун. — Скрапнем це дело?

Милоська відмовлятися не стала. Навіщо, подумала, — що як людині випить треба, а без компанії не може? Нащо ж зобиджати? Таке добро зробив — підвіз. Може, і не дорого заправить — не три, а два рублі?..

13.

— ...слухай, а я ж і в'їбать магу!

“Певно, не жартує! По всьому видно, мужчина рішительний!” — подумала Милоська майже із захопленням.

— А потом наряд з витрезвітіля визву!

“Цей може!” — подумала, знову ж таки із захопленням.

— А ти знаєш, що це таке?

— Не знаю, — чесно призналася.

— О! Витрезвітіль — це спецмедслужба. Пойняла?

“Який розумний!” — ще з більшим захватом подумала Милоська.

— Но я цього делать не буду, — змилостивився.

“Який добрий!” — мало не підстрибнула з радощів.

— То що? Сама даш?

Милоська більше й не противилась: такому рішучому, розумному й доброму гріх було не дати. Тим більше, що був це другий в її житті чоловік, який просив. Першим був Стьопка, але давно то було, до весілля ще, і то один раз, бо після першого разу вже не просив, а дерся на неї, не питаючись, коли кортіло йому...

В “бобику” тісно було, і аби Милоська змогла випростати ноги, міліціонерові довелося відчинити дверці. Так було вже

трохи зручніше, хоч і не зовсім, бо литки все-таки звисали, і поки Милоська здогадалася задерти ноги угору й упертися п'ятами в дашок, міліціонер захекав, задьоргався й затих.

Чесно кажучи, скоро така розв'язка їй не сподобалася. Навіть придурок Стьопка довше вовтузиться!..

Але що ж його було робити? Мусіла підтягувати трусики...

— А ти бабуца нічого! — похвалив міліціонер, перебравшись на водійське місце.

Подумавши, додав:

— Зовсім їщо нерозійбана.

Комплімент Милосьці сподобався.

Сподобався тому, що говорили їй компліменти дуже рідко. Здається, всього-навсього один раз. І то Стьопка. І то ще до весілля. І то зовсім не такий. А який — вже й не впам'ятку. Кізонькою, здається, назвав. А може й не кізонькою...

14.

На фабриці Милосьці подобалося — велося тут їй зовсім непогано. Спершу, правда, начальство ніяк не знало, куди її приткнути, тож кілька днів то туди посиляли, а то туди, аж нарешті приписалася на складі напівфабрикатів — знаючі люди нарадили могорич завскладом виставити; Милоська й розстаралася на шість літрів самогону, добрячий пмат сала, консервацію там усяку від батьків притарабанила.

Завскладом (а то жінка була) і весь складський персонал (а то ще шість жіночок) два дні тим могоричем квасились. Більмовата навіть і додому не ходила, тут таки, серед ящиків і картонних коробок з вантажником Сеньою переночувувала. Милоська ніколи й не подумала б, що з підпилими жінками може бути так весело й цікаво! Ото вже як завели мову про чоловіків та хахарів (наприпочатку про чужих, а після третьої, а ще більше після четвертої, — про своїх, не криючись), то впору було вуха порозвішувати на білизняних шворках. За цих двійко день узнала Милоська “всього таково” в стонадцяттеро більше, ніж за все своє попереднє свідоме й несвідоме життя.

Узнала, наприклад, що всі чоловіки кругом дурні й рогаті.

Ну, про те, що дурні, Милоська вже й сама потроху почала здогадуватись (Стьопці завдяки), а от чому рогаті — збагнула не одразу й не сама; Фраєрша підказала:

— А таво рогаті, што ми їм рогі наставляїм. Ізмінаїм тоїсть.

Ще Милосьці відкрилося, що є чоловіки, котрі собі в ту “штуку” різні там кульки, обручки і — навіть! — кінське волосся (з хвоста чи гриви) вживлюють.

— Ах, бабонькі! — зачочувала благовійно очі Шльондра. — Трахав мене как-то одін морячок, а в ніво вокруг головкі шаріков стіх, як у подшипніку! Вот ета било удовольствие!

— А по мні, — завскладша на те, — усе це фігня! Хай буде малінькій і гладенькій, ліш би стояв.

— Та я любово подніму! — рішуче вигукнула Шльондра. — Да у міня ні одін хер і мінути лежать не будет!

Милоську це зацікавило, навіть дуже, і вона вирішила виставити при нагоді Шльондрі персональний могорич і випитати у неї хоч маленького секрета. Хтозна, розсудила, може колись знадобиться...

Ще Милоська довідалась, що у завскладшиного чоловіка — двадцять два сантиметри, у Марусьчиного хахаля — двадцять шість, а у Шльондриного морячка — тридцять три у довжину і шість у діаметрі. Всі інші про діаметри чомусь промовчали, а про довжину три чарки сперечалися, що такого бути не може. І Шльондра в пориві захисту своєї честі і гідності пообіцяла привести морячка, коли той прибуде із плавання, аби кожна власноруч могла обміряти й пересвідчитися, що вона не бреше.

— А попробувать можна буде? — раптом спитала Милоська.

Всі вмить затихли.

А Шльондра:

— Да как же ти попробуєш? У тіб'я ж ротік совсем малінькій!

Увечері Милоська довго стояла перед дзеркалом у умивальнику й обурювалась: "Скаже таке! Чого ж маленький? Зовсім ні!"

По тім взяла молочну пляшку, поміряла денце лінійкою (виходило 6,7 см), приклала до губ і залипилася цілком задоволеною.

"Якщо постаратися, — подумала, — то влізе..."

П'яна була Милоська, хіба не ясно?..

15.

— Місячних, мамо, нема!

Мати як стояла з гарячою пательнею над плитою, так і гепнулась з нею на табуретку.

— Ой, мамо, обпечетесь!

— Та байдуже, — опустила журливо голову мати. — Вже так ти душу мені обпекла, що ніщо не страшне...

— Що ж ви, мамо? Чи думаєте, що нагуляла?

— А то що ж, саме взялося? Від вітру?

— Так від Стьопки ж!

Підвела мати погляд, зиркнула ображено й з докором.

— Чи за дурну мене держиш? Де вже той твій Стьопка?

Півроку як почез...

— Та я ж, мамо, два тижні назад до нього їздила...

— Їздила?

— Ну да!

— І ні татові, ні мені не сказала нічого?

— То ж оце кажу...

— А батьки ж його?

— Не було їх вдома, — збрехала.

Мати — у плач, як з гори возом без коней.

— Що ж ти, доню, наробила?

— А що?

— Як же тепер докажеш, що від нього?

— А що ж доказувать? — Милоська. — Ми ж з ним у законній розписі!

— Так воно то так, — плаче мати, — та усеньке ж село знає, що не живете ви з ним.

— На суд подам, як буде одказуватись, — Милоська завзято зблимнула очима.

Батько саме в кухню нагодився.

— Що це у вас тут за іремія? — питає.

— Ой, Дизю! — мати до нього. — Якби ж ти знав!

— Що таке? — сполошився.

— Та що ж, та що ж! — зайшлася мати, немов плакальниця на похоронах. — Місячні у Милосі пропали!

Батько й не одразу допетрав, про що йдеться.

— Які місячні? — звів брови. — Зарплата чи що?

А мати:

— Та хвороба б їх узяла, ті гроші! Все тобі тільки вони на умі! А тут же таке горе, таке горе!

— От дурень старий! — ляснув батько себе долонею по лобі.

І враз перемінився.

— Ну що, доню, — до Милоськи, — дострибалась?

Та й береться за пряжку ремінця.

— Ось зараз виб'ю з тебе дурість разом з тим, що від неї замала!

Милоська як зарепетус:

— Та ви що, казились? Мамо, та скажіть же татові! Від Стьопки ж!

Мати схопилася — й до батька.

— Дизю, заспокойся! Правду каже Милоська!

Вчасно, їй-бо вчасно мати втрутилась, бо батько вже й розцібати ременя взявся, вже за мить і висмикнув би його із заправок, а тоді вже було б його не втихомирити — не раз мати, бувало, за молодих літ на собі гнів його відчула...

Батько сплюкнув спересердя, лайнувся:

— А пішли ви!.. Робіть собі тут що хочте, а мені до задниці!..

Грюкнув дверима й пішов.

— Бачиш, — мати до Милоськи, — що ти наробила?..

— А що? А що? Від свого ж, законного!

А мати:

— Він же хоч знає?..

16.

Гінеколог зразу сказав:

— Ви, гражданочка, подзалітелі!

А Милоська:

— Доктор, а це серйозно?

— Серйозніш і бити не може, — одказує гінеколог. — Бо біременні ви.

Ну, Милоська про це вже й сама здогадувалась. Бо й без громотних зрозуміло: якщо немає місячних, то це вже щось є.

А гінеколог, щось там записавши в карточці, знову велить роздягнутися.

— Знаєте, — пояснив, — хочу іщо раз подивитися, аби обезопасить сіб'я од ошибкі.

Милосьці ж хіба проблема — зайвий раз роздягнутися? Скинула швиденько панчохи із трусиками та й розчепірилась на кріслі. Лікар підійшов, заглянув, сказав "Ого!", відійшов до вікна, закупив, постояв, підійшов знову, знов заглянув, знов сказав "Ого!"

— Да, — промовив, сівши за свій стіл, — біременні ви. Причому, як підказує мені опит, забіремініли ви, гражданочка, при якихось дуже інтресних обстоятільствах. Може, — з надією в голосі, — вас изнасіловалі?

Милоська нічого такого не пам'ятала, отож заперечливо хитнула головою.

— Не!

— Ну, харашо, — розчаровано промимрив гінеколог. — В конці концов, це ваше право — бути изнасілованой чи не. Я повинен тільки зафіксувати вашу біременність. Кстаті, не по-

мните, в якій позі это проізошло?

— В якій... що?

— В позі! Понімайте, од цього багато що завісіт. Наприклад, пол будущего рібйонка.

— Невже? — здивувалася Милоська.

— Ну да! — запально вигукнув гінеколог. — За моїми на-
блюденіями, при зачатті ззаду рождаються, як правило, мальчікі,
а при зачатті спереду — половина дівочек і стільки ж маль-
чиків. А вот при зачатті збоку воппе може не проізойті ніякого
зачаттія.

— А чого? — щиро поцікавилась Милоська.

— Ну, науці неізвесно! Но я над цим вопросом работаю.
Тоїсть, прорабатываю цей вопрос. Отож, ви змогли б прінести
неоцінимую пользу науці, якби припомнілі, у якій позі це про-
ізошло.

Милоська задумалась.

— Жілатільно, — сказав гінеколог, — щоб ви припомнілі
скоріше, бо у мене скоро зацита дисертації, і возможно, що ваш
случай зміг би увійти в науку.

— Увійти в науку? — спаленіла Милоська. — Невже це мож-
ливо?

— Можливо. Понімайте, в науці все может бить. Бо на то
вона і наука!

Милоська поклялася згадати: чого ж не зробиш заради на-
уки?

Отож, зателефонувала міліціонерові.

— Коля, ти не помниш, в якій позі ми з тобою тоді були?

Коля не відповів — у слухавці запищало мишею, якій паст-
ка хвоста прибила.

Увечері спитала коменданта:

— Іван Денісавіч, а в какой позі ми тогда билі?

Комендант глипнув підозріло й заспішив зникнути.

У Стюпка вирішила спитати пізніше — у суботу, як поїде
до нього...

17.

Але їхать не довелось — сам заявився.

Заявився і каже:

— Жить без тебе не могу!

А вона:

— В якій позі, помниш?

А Стюпка:

— А що таке поза?

А вона:

— Не знаю!

І додає солідно:

— Но від цього зависить судьба науки!

А він:

— Ну раз таке діло...

Та й замовк.

А що було його і про що казати?

Але Милоська пожаліла:

— Ну, ладно, про науку другим разом поговорим.

Стьопка зрадив — і до неї.

— Жить без тебе не можу!

І в ліжку тягне.

Але Милоська вже не дурна. Нема чого, думає, отак зразу давати; і "бірсмінна" хоч, але спершу не завадить позу записати, щоб потім знов не випитувати.

Отож, каже Стьопці:

— Харашо, но ти сперва назви, як ця поза буде називатись.

А звідки йому знати?

Посідали, стали думати й гадати. До запівночі так. Врешті, Милоська знайшла вихід.

— Знаєш, — каже, — що? Давай цього разу ще без пози, а я потім на роботі у жінщин розпитаю...

Стьопка зрадив. Йому навіть гордо зробилося, що така у нього розумна жінка, та ще й його так сильно любить, що навіть наукою жертвує...

18.

А гінеколог:

— То що, вспомніли?

А Милоська:

— Вовпшето да, но тільки не знаю, як правильно називається.

Тоді гінеколог підморгує змовницьки, жестом підкликає Милоську до себе й шепоче їй на вухо:

— Це не біда. Тут у мене єсть лішний екземплярчик саміздатовської брошурки із усіма позами, навіть такими, що непристойними у нас щитаються. Могу за четвертак оддати.

Милоська замислюється: чи не задорого? Подумавши, вирішує, що заради науки можна й на такі жертви піти, — виймає із сумочки двадцятьп'ятку, віддає її гінекологу, той швидесень-

ко видобуває із тумби стола згорточка і завчено-напрацьованим рухом всовує його Милосьці у сумочку.

19.

Увечері Милоська зачиняється в своїй кімнаті, роздягається до нічого і береться вивчати пози.

Звісно, з кимось це краще було б робити, але Милоська розсудила, що спершу треба засвоїти теорію, аби потім не спіткатися на практиці.

Над деякими місцями доводиться їй довгенько думати, але все одно багато з чого залишається для неї темним.

Ну ось, наприклад: "Партнерша становиться на колени, роздвигает ноги на ширину плеч..."

На чій коліна? Чії ноги? На чію ширину?

Чи ось: "Партнерша берет член партнера в ладонь и начинает порывисто скользить по его поверхности, слегка надавливая на головку, затем касается ее губами и постепенно вводит член в рот..."

Милоська пробує уявити, так би мовити, весь процес, але вдається це їй з трудом: ніяк не може зрозуміти, для чого все це робити "поетапно", хіба не можна швидко й зразу?

Мало не годину билася над "оральним сексом", довго не могла дійти мізками, що воно таке, аж поки не додумалась, що то, мабуть, помилка, а правильно треба читати "овральний секс", що таке "оврал", Милоська по фабриці знала — "оврали" траплялися там щомісяця. Отож, розмірковувала, "овральний" — це коли хочеш чи ні, а треба. Хоч роздерись, як каже завскладша, а дай!..

З "ональним сексом" і "задним проходом" взагалі чортзнащо! Милоська вже і так, і сяк, і з того боку, і з іншого, а воно — ні в яку не дасться, надто ж оце: "Введіть член партнера в задний проход, предварительно смазав его вазелином..." Чи член змащувати, чи "проход" — не зовсім ясно. І, знову ж таки, — в чий "проход"?

Видно, якась дуже мудра людина все це напридумувала, якщо не зразу й здогадаєшся про те чи се!..

20.

А взагалі-то Милосьці у місті подобалося. Це тобі не село, де не встигнеш на одному кутку пукнути, як на другому той твій пук вже аналізують, наче в якомусь науково-дослідному інституті з проблем забруднення атмосфери. Та й то — ні в якому

НДІ так не аналізують!..

У місті все не так. Можеш собі пукати скільки завгодно і де завгодно — тут лише, у гіршому випадку, недоволено поведуть носом, а в кращому (тобто як правило) зроблять вигляд, що ніхто нічого не запідозрив навіть.

У місті — повна, остаточна і необмежена свобода.

У місті нікому до тебе немає діла. Навіть якщо ти розлягла-ся посеред центрального майдану і тобі дуже погано (чи дуже добре), натовп проходитиме мимо й старатиметься не помічати ані тебе, ані твого поганого (чи доброго) стану.

Місто ковтає тебе, наче хижак, і при цьому задоволено цямкає. Для нього немає більшої радості, аніж когось з'їсти.

Місто — це ненаситний людоджер.

Для нього немає нічого святого.

Воно не зупиняється ні перед чим.

Воно грабує, вбиває, принижує, гвалтує.

Те, що грабує і вбиває — звісно, погано!

Те, що принижує, — теж погано!

А от те, що гвалтує, — тут ще варт подумати.

Адже, як казав один мудрий чоловік, якщо жінку хоча б раз на рік не гвалтують — вона не жінка...

21.

І от трапилася Милосьці незвичайна людина!

Чи то так: трапився Милосьці незвичайний чоловік.

Поет.

Досить навіть відомий.

Принаймні, колись Милоська чула його прізвище по радіо.

Дуже навіть непогане, милозвучне прізвище.

І от: на власні очі, живу побачила.

І сказав він їй:

— Хочеш, введу тебе у величний храм поезії?

Милоська була не проти.

І він — увів...

“Так просто? — подумала Милоська. — Отак, значить?!”

І трохи образилася.

А поет:

— Це ще тільки дорога до храму!

Й почав читати вірші...

Слухала вона, слухала, та й не втерпіла.

— Нащо, — сказала, — обманюєте мене?

І пішла до гінеколога — спитати, чи не буде од цих уводин

до храму ще чогось...

22.

А гінеколог:

— Раздівайтесь!

І тихо-тихенько:

— Ну как, ізучили пози?

А Милоська:

— Не всі, но трохи вивчила.

А він:

— Ну, і ето теж харапо!..

А Милоська:

— Тут, понімайте, я з одним поетом була. Не молодим уже, но відомим...

— Ну і?

— То хочу знати, чи не буде од того ще одної біремінності.

Замислився гінеколог:

— Вапрос, конешно, інтересний. В науці не ізучений доста-точно. Но, самі знайте, від цих постів всіво можна ожидать!

Тоді, подумавши ще трохи, — рішуче:

— Нада би поекспірементірувать! Я, міждупрочім, теж стішками балуюсь. Ви харапо понімайте?

Милоська зніяковіла, бо — не "понімала".

Тоді гінеколог, бачачи таке діло, заходив кабінетом вперед-назад-вперед, ще й по діагоналі, і каже:

— Ну, еслі ви так, то я отказуюсь займатись з вами наукой!

Милосьці аж погано стало. Бо вже три тижні тільки те й робила, що думала про науку. Навіть коли була з дуже відомим і тлустим поетом, думала не про поезію, а про науку. Дуже вже хотілося прислужитися їй і людству.

— Докторе! Я согласна!

Тоді гінеколог зачинив двері на ключ, підійшов до неї і, розцібуючи штани, попередив:

— Только про етот експірімент нікому й пари з уст, бо ето буде научною тайною!

23.

Стьопка приїхав. Як завжди, несподівано. Тільки-но комендант вийшов від неї, а він і приїхав. Хочеш вже чи не хочеш, а треба — "оврал".

Чоловік він все-таки законний.

Полягали.

Милоська й каже:

— Стьоп, а Стьоп! А я біремінна.

Стьопка як скочить з ліжка!

Думала — прибі'є.

А він як затанцює, як затанцює!..

— Накінець-то! А то вже п'ять разів з тобою після свайби спали, я вже й сумніватись почав, чи нормальна ти!..

Милоська сміється і крізь сміх питає:

— Стьоп! А як назовем, якщо хлопчик?

— Вітя! — вигукує Стьопка, не задумуючись.

— А як дівчинка?

— Ну, — спинився на хвилю. — Вікториною!

Але Милоська, і слова не кажучи супроти, вирішила: Толиком хлопчик буде, а як дівчинка — то вже як виїде...

24.

І пройшло вісім місяців. І народився хлопчик. І назвала Милоська його Толиком.

А Стьопка образився й покинув Милоську.

25.

Ось така історія Милоського життя. Поки що. Бо Милоські ще тільки двадцять чотири. І є у неї синок Толик. А живе вона у місті, у тому ж гуртожитку. Стьопка вдесьте (чи водинадцятье) покинув її, щоб водинадцятье (чи удванадцятье) вернутися. Комendanт до неї щовечора на чай заходить, міліціонер Коля щотижня до гуртожитку на "бобику" під'їжджає, щоб тричі поспігналити. До гінеколога Милоська навідується щомісяця єдино заради науки й щораз купує якусь брошурку про пози і все таке інше. А от відомого поета і слід загубився. Але з того Милоська трагедії не робить — як-не-як, а у місті живе, кавалерів вистачає, щодень претендент який-небудь з'являється...

І мріє Милоська про високу й чисту любов. А ще — сниться їй морячок.

АЖІОТАЖ, або Хроніка одного жарту

Оповідання

2 січня.

13 год. 13 хв.

У стосику кореспонденції, яку Влад Миколайович Заклунний дістав із поштової скриньки, поміж газетами й кількома новорічними листівками в око йому одразу ж втрапив синій конверт зі штампелем видавництва.

Влад Миколайович похапцем його розірвав, швидко пробіг поглядом і серце його радісно затьохкало.

З тим же тьохкотом Заклунний збіг угору по сходах (правда, бігти треба було й небагато, бо жив Влад Миколайович на другому поверсі), впурхнув – інакше й не скажеш – в квартиру й загукав до дружини, що якраз поралася на кухні:

– Аллочко, Аллочко! Йди-но бистріш сюди!

У відповідь почулося не дуже лагідне:

– Та що там сталося? У мене млинці згорять!

– Кинь ти їх! – тупнув ногою Влад Миколайович. – Іди сюди, кажу тобі!

Аллочка – рожевощока, з виделкою у руці – врешті визирнула з кухні.

– Ну, що там трапилося?

– Трапилося! – верескнув Заклунний і замахав перед Алло-

чиною фізією листом. – Ось що трапилося!

Дружина витерла руки об фартуха, взяла папірця.

– З присмистістю повідомляю, – прочитала вголос, – що Ваш рукопис “Камінь між квітами” схвалено до друку...

– П’ята вже! – гордовито мовив Влад Миколайович. – П’ята, Аллочко!

– Вітаю!

Заклунному здалося, що дружина проказала це дещо мляво й без належного в таких випадках ентузіазму.

– Ти щось не дуже й рада! – пробубонів ображено.

– З чого ти взяв? – блимнула Аллочка чорними оченятами і спробувала усміхнутися, однак посмішка в неї вийшла якась кислувата, без грамини щирості. – Ой, млинці згорять! – метнулась на кухню.

Заклунний, ображено зітхнувши, побрів до зали – так вони називали кімнату з телевізором, тактою, журнальним столиком і ендеєрівським сервантом з баранівським порцеляновим сервізом, з якого ніхто ніколи не їв і не пив.

Там Влад Миколайович, умоствоившись на такті, ще раз перечитав листа. Душа його знов затьохкала, та так, що він навіть умить забув образу. Звісно, подумав собі, Аллочка зараз заклопотана, а тому й не змогла вповні усвідомити значимість події; та воно, якщо розібратися, так місце жінки на кухні і чим більше часу вона там проводить, тим сім’я міцніша...

Цим своїм умовиводом Влад Миколайович залишився вельми вдоволений. Загалом, він завжди гордився власною дотепністю, вважаючи, що таке тонке почуття гумору, як у нього, – річ надзвичайно рідкісна, а відтак є рисою витонченої інтелігентності, в чому, ясна річ, конкурувати з ним ніхто не може. Хіба назвеш інтелігентом отого вискочку Гайворона? Скалозуб та й тільки! Де не здибаєш – зуби неодмінно напоказ, ротяра до вух, як у дерев’яного дурбеліка Буратіні. Сипле колгоспними сороміцькостями і вважає себе великим гумористом. Дивно тільки, як цей кабан недорізаний примудрився аж три книжки видати?! Не інакше, як когось у видавництві підгодовує!..

Або Назар Петров з його школярською мазаниною! Пече романи, як Аллочка млинці. Недарма зоотехніком в селі був, то ще й досі закидає “Радянського письменника” кендюхами, а то чого б його видавали мало не щороку?! Це ж анекдот: із гівна та в письменники... І ми ще говоримо про якусь там інтелігенцію! Звідки їй взятись, де вона? Ау-у-у!..

Чи ж Опанащук... Вся його інтелігентність тільки в тому, що наловчився користуватися за столом ножем і виделкою. Півжиття, мабуть, поклав, щоб навчитися! А що путнього написав? Ледве-ледве нещасну збілочку поганеньких новелок про партизан випхав...

— Владику, обід готовий! — перебила літературно-критичні розмисли Аллочка. — Іди вже!

13 год. 37 хв.

— А коли книжка вийде? — поцікавилась Аллочка, ставлячи перед Владом Миколайовичем миску з супом.

— Через півроку, думаю, — відказав Заклунний, звеселяючись серцем: бач, цікавиться!..

— А гроші коли?

Заклунний аж підскочив.

— Це чорт знає що! — гецьнув ложкою об стіл. — Я думав, що тебе моя творчість цікавить, а тобі аби тільки гонорар! Ідіотка!

13 год. 44 хв.

Десь у той же час, коли Влад Миколайович морально знищував Аллочку, до книгарні на Михайлівській вулиці увійшло двоє молодиків.

Один був високий та худий, ще й на бороді ямка; на його голові, що раз-по-раз погойдувалася на довгій, мало не страусячій, шії, сьак-так примостився крилатий капелюх, з-під якого вибивалася неслухняна руда чуприна — варто йому було позбавити голову капелюха, як волосся вставало сторчма так, що жоден перукар у світі не зміг би надати тій шевелюрі хоч би якої-небудь подоби зачіски.

Хлопця звали Миколою, він недавно закінчив консерваторію, за що й заробив прізвисько Паганіні. Аби довершити його портрет, скажемо, що крім прямого й гострого носа, він ще мав пшеничні вусика, глибоко всажені очі, ріденькі брови й великі вуха, завдяки яким, до речі, трохи завеликий капелюх і тримався на належному йому рівні.

Другий хлопець був вже давно не хлопець, бо мав стільки ж зим, скільки Ілля Муромець літ, коли вперше надумав злізти з

печі. З привласненим кацапами багатирем наш герой мав і ще дещо спільного. Як і Муромець, він був досі ще не одруженим; та якщо Муромець бевзював тільки тому, що ніхто не здогадався висадити до нього на піч якусь хвойдочку, то в нашого героя малися з цього приводу більш поважні причини, про які мова піде нижче.

Далі. Якщо вірити казочкам, то Муромець за все своє легендарне життя не випив навіть склянки медовухи. Якщо це не брехня (у що, чесно кажучи, мало віриться), то й тут наш герой зрівнявся з Муромцем, бо вже з півроку і краплі в рот не бере – явище дуже рідкісне серед сучасних простих смертних, але поширене серед хворих на виразку шлунку, до легіону яких належав і він. Втім, цілком можливо, що й Муромець на вживав міцних напоїв з тієї ж причини...

І, нарешті, наш герой – також Ілля. Він ніде не працює, ніде не вчиться, цікавиться Ренесансом, античною поезією, Фрейдом і сексуальною революцією. Останній він присвятив більшу частину свого свідомого життя, що, власне, і завадило йому обзавестися сім'єю, бо був глибоко переконаним, що здійснення сексуальної революції в масштабах однієї окремо взятої квартири – річ неможлива. До того ж, як кожен справжній революціонер, він був умілим підпільником-конспіратором, в результаті чого став таємним батьком трьох хлопчиків і шести дівчаток в чужих сім'ях – всесвітня сексуальна революція, вважав Ілля, вже не за горами, але до пори до часу краще втілювати її передові ідеї із заміжніми дамочками.

Гадаю, ви вже маєте достатньо інформації, аби скласти своє уявлення про цих двох суб'єктів, і тепер ми можемо спокійно вести розповідь далі – від тієї миті, коли Паганіні та Ілля підійшли до поліції з трафареткою "Обмінний фонд".

13 год. 48 хв.

– Ти тільки глянь! – шарпонував Паганіні Іллю. – Всі скинулись на Пікулі!

– Катастрофа! – патетично обурився Ілля. – Крах! Цілковите зубожіння! Великого Шекспіра хочуть поміняти на цього ремісника!

– Чого це ти? – здивувався Паганіні. – Сам же не так давно захоплено переповідав мені його "Мініатюри". Забув вже, як

хвалив?

– Хвалив! Бо й справді непоганий письменник. Але писати отаке? “Меняю “Короля Лира” на “Фаворита”! Жак...

– За життя старину Вільяма теж великим не вважали...

– Шекспір завжди був великим, завжди! – вигукнув Ілля так, що всі в книгарні – хто злякано, хто з цікавістю – повітрішалися на них.

– Заспокойся, – шепнув Паганіні, – на нас дивляться...

Але Ілля вже ні на що не зважав.

– Шекспір завжди був великим! – зарепетував так, як може горлати тільки депутат, котрого відштовхують від мікрофону, а йому конче треба проголосити світові щось конче важливе.

14 год. 05 хв.

“Яка сводота! Яка нікчемність! Яка профанація! І з цією жінкою я прожив під одним дахом двадцять літ! Це ж колись їй навіть присвячував вірші! Витрачав на її оспівування свій талант! І що маю взамін? Тьху!.. Ні, я тебе навчу шанувати мій геній! Не бачити тобі гонорару, не носити тобі нової шубки! Ось візьму та й передам гонорар у який-небудь фонд, тоді а знатимеш!..”

І Заклунний, клаштуючи авторучкою, рішуче присунув до себе аркуш паперу.

“Навчу цінити мій талант! Ох, і навчу!.. А заодно покажу а цим скупердюгам, як на ділі треба засвідчувати вірність високим ідеалам гуманності!”

14 год. 13 хв.

– Я їм усім помшуся!

Паганіні добре знав, що з Іллею таке буває: зовсім нікчемна якась дрібничка може вивести його з себе і в такі хвилини годі від нього чекати розсудливості – заводився, немов добре відрегульований двигун автомобіля, з півоберта, його охоплювало непогамовне бажання, ба жадоба навіть, кудись іти, когось таврувати, затопити когось в писок. Останнє – найчастіше.

– Ні, я цього так не облишу! Куди дивиться влада? Як можна дозволяти, щоб якісь бузувіри безграмотні топталися по Шекс-

пірові!?

14 год. 19 хв.

Влад Миколайович скінчив писати листа до видавництва, і перечитуючи його, аж упрів від піднесеності і хвилювання. Та й було з чого! Адже в ньому він урочисто повідомляв про твердий намір офірувати гонорар за майбутню книжку Фондові відбудови куренів запорожців!..

– Оце то так, шановненькі! – покректував, мрійно стуляючи повіки. – Будете знать тепер, хто такий Заклунний! Яка у нього благородна душа!

Йому заманулося одразу ж піти на головпошту й відіслати листа “казакним пісьмом”. Та не знайшов конверта...

– Гм!.. Треба буде сказати цій стерві, щоб з роботи принесла!..

І тут до нього навідалась думка написати вірша про національне відродження, але більше двох рядків:

Віддам я браття, гонорар,

На славних запорожців курені! –

утяти не зміг: хоч як не силювався, як не гвалтував мізки, а путньої рими до “гонорару” видобути з них не вдавалось...

Він підвівся, пройшовся кілька разів кабінетом – і раптом до нього навідалось усвідомлення того, що задумана ним офіра є далеко не рядовою у культурному житті країни подією: не кожного ж дня письменники (та ще й у цей скрутний час!) відмовляються від грошей! От варто якомусь шахраєві перерахувати нещасну сотню баксів в якийсь там фонд, то такий галас зчиняють!.. А тут поет, вважає, труд кількох років кладе на олтар жертовності! Хіба ж не привід для статті в центральній пресі?!

2 січня.

14 год. 43 хв.

Хлопці завернули до кав'ярні, прозваної у місті «Мишоловкою».

Це була дуже цікава місцина. Вечорами сюди здебільшого навідувались цікаві й оригінальні особи: “металісти”, поети (як правило – невизнані), художники, музиканти. Поети жваво кон-

тактували з художниками (тут їх називали малярами), музиканти з поетами, ті й другі – з третіми, а всі разом не цуралися й “залізничників”, хоча й посміювалися над їхнім металобрухтними нахилами. Словом, тут панувало мирне співіснування різних поглядів, стилів і цінностей: тих, хто сюди приходив, передовсім цікавили кава, коньяк і можливість спілкування.

Та зараз був день, та ще й після новорічних свят, тож у кав'ярні було майже безлюдно. Кельнер відверто нудьгував, обіперившись об одвірок підсобки, якийсь лисий дядечко цмулив за бар-стійкою винце, за столиком у дальньому кутку сховався піною, декламуючи свої безсмертні творіння, автор тридцяти неопублікованих поем Юрко Анісімов; біля нього отупіло смикався якийсь юнак...

– Бідолаха! – поспівчував йому Паганіні, згадавши, як і сам якось був вскочив у подібну халепу й мало не зомлів на тринадцятій поемі.

– Еге ж, хлопцеві не позаздриш, – погодився Ілля, бо і його не минула “чаша сія”.

Та й загалом ніхто із завсідників, певно, не уник поетичних тортур Анісімова.

– А, привіт! – замахав до них Анісімов. – Ідіть сюди! Я тут саме читаю нову поему!

Паганіні удав, що не бачить його і не чує, а Ілля притїма метнувся до стійки. Втім, навряд чи їх врятувало б, якби той юнак, що сидів з Анісімовим, цієї миті не вчинив спроби вислизнути.

– Може, я... – зиркнув благально на свого палача. – Ну, піду? Ці люди...

– Сиди! – гаркнув Анісімов. – Я ще й половини не прочитав!

16 год. 00 хв.

“Влад Заклунний – поет відомий. Читачі завжди з нетерплячкою ждуть його нових творів, бо вони для них – можливість зробити інтересну мандрівку по рідному красві, доторкнутися великих тайн рідної землі, відчутти гаряче пламеніння душі сучасника, що любить і шанує свій народ.

Поесії Влада Заклунного з великим ентузіазмом читають вчителі й агрономи, інженери й учні шкіл, робітники, колгоспники

і фермери, депутати і бізнесмени. Такою різношерстою публікою може похвалитися далеко не кожний літератор.

Я часто задаю собі питання: “У чом секрет такого успіху незрівняно талановитого митця?” І кожін раз знахожу нову відповідь на це питання залежно від того, що прочитав останнім часом з творів Влада Заклунного.

Не буде ховатися, що я великий цінитель і залюблений шанувач його високого таланту. Маю всі його книги, хоч і не так легко їх дістати, бо попит на поезію Влада Заклунного завжди великий. Тут треба зробити закид видавництвам, які видають її зовсім не тими тиражами, якими треба. Так, остання книжка “Житній заспів” вийшла всього двома тисяч екземплярів. І в той час у книжних магазинах лежать гори непотрібної макулатури!

Влад Заклунний – поет глибокого ліричного складу, але не чужі йому і теми патріотичного високого громадянського спрямування. Значне місце в його творчості останніх літ займає тема національного відродження. Причому внесок поета в це важливе діло дуже великий, його талановиті вірші будять і заставляють думати.

Не так давно я узнав, що Влад Миколайович рішив перенести у Фонд відбудови куренів запорозьких козаків гонорар за свою нову книжку “Камінь серед квітів”, яка скоро з’явиться. Не виникає сумнівів, що таке могла зробити тільки людина, яка свято вірить у потрібність діла, яке робить, для якої не байдужа доля народу, яка всією своєю внутрішньою натурою приймає стурбованість про збереження славних традицій далекого минулого.

Хочу сказати, що таке рішення Влада Заклунного гармонічно характеризує його душу й характер. Всі знають Влада Миколайовича як чоловіка чуйного, готового завжди прийти на допомогу, для якої особисте ніколи не перевищує громадського. Таку виховану інтелігентну людину зустрінеш нечасто, а того спілкування з великим майстром поетичного цеху – значуще і повчальне.

Щастя Вам, Великий Поете! Радуйте душі наші і надалі своїми талановитими творами!”

Написавши останнє речення, Заклунний задумався.

Йому подобалася стаття. Залишалось тільки підписати. Трохи повагавшись, Влад Миколайович вивів: “Микола Горішний, робітник”. Та за мить спокопився: “От чорт! А гонорар кому?..

М-да, проблемка... Ану, підпишу тестем, а йому скажу, як по-лучить, то щоб оддав..."

16 год. 51 хв.

Аллочка затято хлипала, Влад Миколайович стояв поруч і мучився дилемою: пожаліти чи ні?

Шлунок вимагав замирення – не їсти ж суп холодним?!

Мистецька ж гордість була проти.

Чоловіче самолюбство борсалось між першим і другим, та врешті таки пристало на перше.

– Аллочко, – лагідно промуркав Заклунний, кладучи м'якеньку свою долоньку на пишну дружинину зачіску, сцементовану лаком так, що Аллочка при бажанні могла б головою стінку пробити. – Аллочко, не гнівайся!..

– Еге, не гнівайся!.. – ще заповзятливіше захлипала дружина.

Влад Миколайович дістав з кишені хустинку.

– Утри сльози, – сказав ніжно.

Аллочка перестала рюмсати, але сліз не витерла: хто його зна, може, згодяться ще? – а серце її радісно підтьохувало: "Подіяло! Тепер хай пообіцяє нову шубку!.."

Дипломатом Аллочка себе не вважала, але вона добре знала свого телепня, тобто Влада Миколайовича, і ще краще знала, як домогтися від нього того, що їй треба. Тактика її була не бозна-якою оригінальною, але спрацьовувала безвідмовно. По-перше, вона плакала. Якщо це не давало результату, то "по-друге" вона відмовлялася готувати їжу. На цьому в більшості випадків все і закінчувалося. Та в запасі – на випадок, якщо Вовусик уп'ється, мов корова перед новим хлівом, – було ще "по-третє". Щоправда, тепер, коли Заклунному вже не тридцять, та й навіть не сорок п'ять, цей метод втратив колишню свою ефективність. Отож, проминувши "по-третє", Аллочка одразу вдавалася до останнього аргумента: "Все! Переходжу до мамі!"

17 год. 11 хв.

– Слухай, ти не знаєш, де взяти "Фаворита"?

Ілля глипнув з подивом на Паганіні.

– Що, – зауважив іронічно, – і тобі закортіло прочитати?

– Не читав і не збираюсь!

– То нащо тобі?

– Одна ідейка тут в голову стукнула...

– Що таке?

Паганіні хитрувато усміхався.

– Ти чого?

– Та просто уявив, що буде!

План, викладений Паганіні, викликав у Іллі справжнісіньке захоплення. Він наче скинув з пліч непомірну ношу й радів, наче дитина новій іграшці, – плескав в долоні, хихотів і підскакував на стільчику. Кельнер вибавчився, сподіваючись, що стільчик врешті-решт не витримає цього випробування й Ілля гепнеться на підлогу – ото буде сміху!.. Лисий чоловік попирхнувся кавою. А Анісімов на хвилюк забув про свою жертву і вона (тобто він), скориставшись нагодою, чимдуж рвонула із кав'ярні...

4 січня.

12 год. 17 хв.

Заклунний саме всівся до столу, аж тут озвався телефон.

Дзвонив Віталій Кротівський.

Дружбу з ним Заклунний цінував: Кротівський був досить відомим художником, а зовсім нещодавно – “Подумай тільки!.. І за що така честь?” – отримав Державну премію. Колись, давнуватенько вже, Кротівський навіть намалював три портрети Влада Миколайовича, і один з них тепер висів у домашньому кабінеті власника фізіономії.

– Вітя, здрастуй! З Новим роком!

“І тебе, Вовчику-братику, тим же кінцем по тому ж місцю! Здоров'я тобі, дружині всього-всього!..”

– Дякую, дякую! І тобі з сімейством взаємно!.. Чого не заходиш? Давненько не бачились.

– Та справи все, робота...

– Щось новеньке сотворив?

– Та є один задум. Як зайдеш, то покажу...”

– Добре! Як випаде вільна минутка, то обов'язково зайду, обов'язково!.. Сам знаєш, туговато з часом. Як кажуть, новий рік – нові турботи. Але й радість невеличку маю: книжку нову

за кілька місяців видадуть.

“О, вітаю! І одразу ж приміриничок з автографом замовляю. Не забудь!”

– Ну звичайно ж, звичайно! Тобі – в першу чергу!

“До речі, Владі Миколайовичу, хочу тебе попрохати...”

– Слухаю, слухаю...

“Чи немає у тебе зайвих приміриничків двох перших твоїх збірок?”

– Ой, і не знаю!..

Заклунний зробив багатозначну паузу, хоча добре знав, що було того добра у нього достобіса: коли виходила книжка, він по кілька разів на день обходив всі міські книгарні й щораз купував дві-три, врешті-решт за місяць він скуповував майже весь наклад, а потім хизувався перед колегами: “Он ваші опуси лежать, а мої всі продані!”

– Йй-бо, навіть і не знаю, Вікторе! Може, десь і завалилися... А нащо тобі?

“Та племінниця з Харкова приїжджала, побачила твою книжку, прочитала – і сподобалося їй дуже! Хоче й собі мати. Каже, що такої поезії тепер мало...”

У Заклунного від почутого навіть очі трохи зволожились.

– Про що мова, Вітню! Заради такого діла я і останній приміриник віддам!

“То я забіжу під вечір?”

– Забігай! Буду радий!

14 год. 33 хв.

Влад Миколайович повагом сунув малолюдною вулицею. Небо сипало дрібненьким сніжком, і Влад Миколайович вирішив, що за такої погоди гріх не придумати якогось віршика. Вирішив – і придумав:

Сніг падає під ноги

І все навкруг сміється.

Мені у мить таку здається,

Що то з небес хтось посіває жито і пшеницю,

Бажаючи країні любій щастя-долі!..

Після поезії пробуджена муза переметнулася на літературно-критичну стежку, зродивши кілька автоесей.

“Нарешті, – щасливо посміхався Заклунний до будівель,

електричних стовпів, світлофорів та припорошених снігом дерев. – Ось воно визнання! Ця симпатична молоденька особа, Вітькова племянниця, – хіба ж не провісниця його? О, юні дівчатка завжди приносять поетам щастя! Треба буде якийсь вірш у новій книжці їй присвятити... Хоча – а як подивиться на це Аллочка? Та всьоранно! Завуалкою якось. Не ідіотка вона ж кругла ревнують мене, старого... А втім! Який я старий? Ще й п'ятдесяті не стукнуло ж! А це дівча, певно, красунечка... О, якщо їй понравилась моя поезія, то повинен понравитись і я!..”

Від тих райдужних перспектив Заклунний збадьорився ще більше і далі вже йшов, мало не пританцьовуючи. Обличчя його висвітлювало блаженність, він так захопився, що мало не збив якусь стареньку Бабенцію, і гадки не маючи, з ким її звела доля, відсахнулася сполохано, схопилася обома руками за лямки подертої шматяної сумки: мабуть, старій здалося, що її хочуть пограбувати. Та, забачивши *вишве антилігентне рило*, грубо вилаялася й зчезла в підворотті.

– А ти!.. А ти!.. – Владу Миколайовичу хотілося і собі послати бабусенцію куди подалі, але з якоюсь незрозумілою притики йому забракло красномовства і він добрих півхвилини стояв остовпіло посеред хідника й тільки готав ротом морозне повітря.

Повернення на грішну землю явно затягувалося.

Виручив Заклунного низькорослий худорляк – палкий прихильник всіх без винятку місцевих талантів і ще більший любитель всіляких мистецьких застіль Оверко Домчинський.

Він з'явився несподівано – вискочив, як і завжди, з-за рогу.

Давненьку вже, років з тридцять тому, Оверко пхався в літературу. Писав бездарненькі віршики і ще бездарнішу прозу, ніде його не друкували, отож він врешті-решт перекваліфікувався в критики місцевого розливу. В літературі Домчинський тямив мало, міг преспокійненько переплутати Гоголя з Гегелем, а Ренесанс з преферансом, що, одначе, аніскільки не заважало йому строчити рецензії, після прочитання яких всіх оспіваних ним письменників належало захищати або до когорти геніїв, або до щойно померлих. Жодна літературна пиятика не обходила без Домчинського – не в останню чергу ще й тому, що він ніколи не вважав себе гіршим від татарина.

– Владе Миколайовичу! – налетів Оверко на Заклунного. – Радий, ой дуже радий бачить вас у здоров'ї! Вітаю, широко вітаю!

– Привіт, – мляво й без хоч якого-небудь ентузіазму бовкнув

Заклунний.

— А я оце саме до вас зібрався! — повідомив радісну новину Домчинський.

Радісною та новина була для Заклунного тим, що здивав *цього нахабу* на вулиці, а отже не доведеться тепер випроваджувати усіма правдами і неправдами цього монстра літературної критики зі своєї оселі. А робити те завжди було важко й марудно!..

— Ну, і чого ти до мене перся? — відкинувши будь-яку делікатність, спитав Заклунний.

— Хотів випросити кілька ваших збірок!

Влад Миколайович зиркнув на Оверка так, ніби замість нього раптом з'явився, скажімо, бегемот.

— Тобі ж нащо, а?

Домчинський був дурнуватий, але не настільки, щоб казати правду.

А правда була в тому, що вранці його занесло до "Букініста" й там на полиці обмінного фонду йому потрапив в око "Фаворит" Пікуля, якого якийсь предур міняв на "ВСЕ СБОРНИКИ СТИХОВ В. ЗАКЛУННОГО". Оверко аж отетерів, навіть ушпінув себе за вухо, після чого ще й у продавця перепитав, чи то не *ошибка*. Ні, помилки не було — продавець цілком офіційно запевнила, що й справді Пікуля міняють на "якково то там Заклуннаво", про якого вона "нічого не знає, но, может, ето какой-то репресирований"...

Домчинський відкривати карти перед Владом Миколайовичем не збирався, бо не вважав себе за ідіота: ану, як Заклунний візьме та й сам виміняє свої книжечки на "Фаворита"!

— Та... — промимрив. — Та...

— Що ти такаєш?! — розсердився Влад Миколайович.

— Та... та... та прочитає охота! — нарешті знайшовся Оверко, а далі вже з нього поллялося, як з пробитої пивної бочки: — Для душі чогось забажалось. А хіба багато чогось знайдеш? Ясно, що не. А ваша поезія — продукт чистий, незамулений. Читати ваші вірші одне лішудовольство. Да! Поезія ваша ще займе достойне місце серед духовного наслідства нації! Ще поймають люди, яка це глибина! — патетично закінчив Оверко свій бульварний (бо якраз дійшли до бульвару) експромт й нетерпляче затупцяв докіль Заклунного, то оббігаючи його справа, то зліва, то заскакуючи наперед.

15 год. 17 хв.

Було приємно, але й незрозуміло: чому визнання прийшло саме сьогодні? Прийшло так несподівано, саме тоді, коли не чекав і не сподівався.

– Може, хтось з іменитих похвалив? – спитав себе вголос.

Спитав і спинився, обводячи доокружжя поглядом, ніби адресуючи це запитання не стільки собі, як усьому світові.

Дивився з надією услід тролейбусам, автобусам, автомобілям. Стояв, немов очманілий, допоки якийсь перехожий не гаркнув у вухо: “Чого пнем стовбичиш, ходиш мішаєш!”

Тільки тоді рушив далі. З кожним кроком підборідок його піднімався все вище і вище, шия витягувалася, плечі ширшали. Невдовзі він відчув себе Гераклом.

16 год. 40 хв.

Влад Миколайович гераклів містом. Йому ввижалося, що до нього весь час і звідусіль линуть захоплені позирки. Трохи дивувало, що ніхто не просить автографів. Втім, це цілком закономірно – думав Заклунний: хіба ж хто може бодай уявити собі, що великий речник доби ходить отак просто серед смертного люду?! Коли б знали, що зустрінуть його в гамірливому натовпі перед ЦУМом, або на Михайлівській, або в скверику біля Пушкіна, то обов’язково прихопили б із собою його книги!..

Уявив: стоїть посеред вулиці, затиснутий щільним кільцем шанувальниць, і понад головами натовпу, як недавно ще – портрети вождів на демонстраціях, пливуть-колишуться його безсмертні збірки “Окрилений Ікар”, “Абетка громів”, “Любов одна в людини”, “Життій заспів”...

17 год. 20 хв.

І ось ще одна приємність!!!

Під дверима квартири уздрів двох довготелесних юнаків – коли піднімався сходами, забачив, як вони про щось змовницьки перешіптуються, підштовхуючи один одного до пігулки електричного дзвінка.

– Чого вам, молоді люди? – з певним занепокоєнням спитав Заклунний, про всяк випадок спинившись на безпечній відстані.

– Та... – обернулися до нього. – Хочемо взнати, чи тут живе Заклунний...

– Це я. А що вам треба?

– Ми зі школи...

– Зі школи? – здивувався Влад Миколайович. – З якої?

– Тридцять третьої. Це тут недалеко.

– Знаю, знаю.

Влад Миколайович великодушно всміхнувся: серце йому підказало, що чогось поганого від цих хлопців чекати не варто.

– І що ж вас привело до мене?

– Хочемо провести з вами зустріч, – затріскотів один, чорнявіший. – Якщо ви, звичайно, не проти. Ми всі просто закохані у ваші вірші і дуже просимо не відмовити.

За багато літ літературної діяльності Заклунний бував на багатьох так званих творчих зустрічах, однак так його запрошували вперше. Раніше все відбувалося за чітким планом: літфонд складав графік, формував бригаду з кількох поетів та прозаїків, долучали до них якусь пристарілу співачку з філармонії – й возили по сільських районах, фабриках, заводах. На такі відрядження Заклунний запаковував портфеля кількома десятками своїх книжечок, і коли виступ перед доярками чи ткалями закінчувався, звертався до аудиторії: “Товариші! Ви всі тут такі гарні, такі розумні, такі всі милі моему серцю, що мені дуже хочеться залишити вам невеличку згадку в знак мого схвалення перед вами, чудовими трудівниками і тонкими цінителями мистецтва! Тут я чисто випадково прихопив трохи власних збірок, то буду радий подарити їх вам. Прошу, товариші, підходьте, не соромтесь! Книжки не дорогі, можете не боятися, що розоритесь!...”

– Любенькі мої! – розщебетався розчулено Влад Миколайович. – З великою радістю! З великою радістю приймаю ваше запрошення. Проходьте ось, поговоримо.

Хлопці затупцili в нерішучості, перезиринулися між собою.

– Та ми... того... поспішаємо, – сказав один, чорнявіший.

– Еге ж, спішімо, – підтвердив другий. – Хотіли ще попросити... Ну, щоб позичили ви нам свої книжки, а то в бібліотеці у школі тільки остання є... ця, як її... “Хлібний заспів”...

– Житній, – поправив Влад Миколайович.

– Авжеж, “Житній заспів”... А нам інші теж прочитать хо-

четься. То ви позичте, а ми віддамо, як прочитаємо...

– Та що ви, хлопці! – розцівів посмішкою на півобличчя Заклунний. – Чому це ви просите позичити? Я вам подарую!

17 год. 59 хв.

– Погано, що він нарейзав на книжках, – сказав чорнявий, штовхаючи плечем двері під'їзду.

– Дурниця, – відказав приятель. – Головне, що видурили. А що пописані – то хіря...

18 год. 03 хв.

Заклунний сидів за письмовим столом і повільно й урочисто гортав свої книжечки. Сьогоднішні події, всі ці зустрічі і візити змусили його по-новому подивитися на власну творчість.

“Так! Більшість поезій Влада Заклунного заслуговують вже зараз на місце в скарбниці світової літератури!” – резюмував він...

18 год. 06 хв.

Вихором влетіла Аллочка.

– Де? Де твої вірші? – зарепетувала з порога.

З несподіванки Заклунний мало не звалився зі стільця.

– Як-к-кі?

– Книжки твої де?

– М-м-м...мої?

– Твої! Твої, телепню!

Аллочка крутнулась дзигною й зарепетувала ще дужче:

– Він ще й питає! Там якийсь дурень міняє Пікуля на його збіорчки, а воно сидить!

Влад Миколайович застогнав, вхопився рукою за груди і гелпнувся на підлогу.

– Де? – не зважала ні на що Аллочка. – А! Ось вони!

Лежачи, він бачив, як дружина згребла на оберемонок, немов дровцята, стосик книжечок й прожогом шмигнула з кімнати...

5 січня.
7 год. 12 хв.

І настав ранок...

І сказав собі Влад Заклунний після безсонної ночі:

– Відмовлятися від гонорару? Ні, гроші на дорозі не валяються! А слава – пусте. Фікція.

І заплакав....

ЮЛЬКА З ПИВБАРУ

Оповідання

Юлька працює прибиральницею в пивному барі. Робота її влаштує. Влаштує і зарібок. Бухгалтерія нараховує сімдесят рублів за місяць та ще дешево має Юлька на склянках – система проста і майже без ризику: як хто хоче пива без черги – дає Юльці “на чай”. Такса стабільна: десять копійок з кухля. За стійкою навіть спеціальний краник для “вносочерьодників” є. За день накапає з нього не менше червінця. Правда, майже все перепадає Григорівні, завідувачій. Вона навіть ще одну рахівницю принесла, аби Юлька не обдурювала: наповнить Юлька кухля – Григорівна кісточку на рахівниці пересовує. “Гроші, – приказує, – щот люблять!”

– І жадна ж ти, Григорівно! – каже Юлька, розраховуючись увечері ще й за пиво, випите нею. – Чи мало тобі тих, що з клієнтів маєш?

– Не бунтуй! – схидається всміхається Григорівна. – Тобі ж нащо гроші? Все’дно на вітер викинеш. А в мене он дочка в старій дубльонці ходить. Треба їй нову справити? Треба. І Віта-сику обіщала “Яву” на іменини подарити...

Юлька хмурилась. Її захмеліле, в червоних цятинках обличчя викazuje образ. Та лаяться із завідувачою Юлька не наважується. Юльчині докори Григорівні все одно “до спини”, а як доймеш її усерйоз – то й не працюватимеш тут більше жодного дня. І де ж знайдеш тоді іншу роботу?

Взявши відро з водою, ганчірку й швабру, Юлька човгає в

зал. Чорна, вишмарана підлога, щедро всіяна пловотинами та недокурками – фініш робочого дня.

Бубнячи під ніс прокльони на Григорівну (“Сучка! Все гребе собі! Хоч би вже вдавилась!”) та відвідувачів (“Сволочі, позасирали тут все, як свині!..”), Юлька сак-так везає шваброю між столами. Ось хтось залишив недогризену рибину – і ті залишки летять у шматяну торбу, що її Юлька прив’язує до мотузочка, яким підперізує свій заношений, весь в масних плямах і ще бозна-якому брудові, халат. Услід за недогризеною таранею в торбу пірнають шматочки сиру, надкушений пиріжок, дві пляшки з-під вина.

А ось і справжня удача! Під останнім столиком Юлька помічає хустину – зовсім ще нову, з блискучим мереживом по краях.

Юлька підхоплює хустину з підлоги, сторожко озирається – чи не побачила Григорівна, бо відбере, Юлька добре це знає, – і ховає її в пазуху...

Вдома Юлька накидає хустину на пасми свого лиснявого, немітного волосся й довго видивляється в уламок дзеркала.

Хустина їй подобається. І Юлька уявляє, як прийде завтра на роботу, а Григорівна почне допитуватися:

– Де взяла?

А Юлька скаже:

– На базарі купила. Тридцять рублів дала.

– Три червінці? – не повірить Григорівна. – Так дешево? – і її заздрісний позирок забігає, як білка у колесі. – Ану, покаж...

Юлька знає, що добряче попсує Григорівні настрій – кепсько, ой кепсько буде завідуючій з того, що не їй перепала за безцінок така добротна річ!

Та раптом радість Юльчина згасає: подумала, що саме на роботу в цій хустині приходити не можна. Бо що, як заявиться ота роззява, котра посіjala її?!

– Е-ех! – розчаровано зітхає Юлька, і хиткі ноги несуть її на кухню.

А там – гора немітного посуду, зваленого абияк на старому столику. Юлька кладе на вільний клаптик торбу, від її необережного руху столик гойднувся, одна ніжка підкосилася – і все летить шкереберть.

– От блядство! – лається Юлька.

І саме цієї миті у двері стукають.

– Відчиняй!

Юлька силується впізнати голос. І знайомий же начебто, а чий саме – кольки його знають.

– Хто там?

– Та я, Степан!

“Та й справді! Як це я не впізнала?” – дивується Юлька, відкидаючи клямку.

Перед нею з’являється неголена фізіономія з деформованим носом.

– Ти що, стара курвочко, не признала? – герготить Степан.

Юлька не ображається. Звикла, ще й не таке чула. До того ж, знає: Степан так завжди жартує...

– Тут у мене пляшенція є, – каже він, переступаючи поріг. – Пляшенцію, значиця, взяв, а випить нема де і нема з ким. Другаків же моїх, Толика та Борку з Подола... ти знаєш їх, на пиво разом ходили... ну, значиця, на два роки в елтепе загребли. То я про тебе згадав, значиця. Дай, думаю, зайду по старій дружбі, провідаю.

Юлька мовчки пропускає Степана в хату.

– Слухай, а загризти в тебе чим є? – питає він. – І воппе, як у тебе обстановка? Сама?

– Сама...

Степан причиняє за собою двері, каламутними очима (“Десь вже приклався”, – думає Юлька) обводить помешкання.

– А нічо в тебе і не змінилось, – каже. – Так і живеш сама?

– Так і живу.

– За це й вип’єм! – викрикує Степан, висмикуючи з кишені пом’ятого піджачка півлітрівку. – Самогон, вищій сорт!

Ставить пляшку на стіл, а сам вплюкується на табуретку під вікном.

Юлька бере з обгадженого мухами мисника два гранчаки, цибулину, шматок жовтого сала.

– То що нада! – каже Степан, віджорковуючи зубами пляшку.

– У мене тут ще є...

Юлька дістає із торби недогризену тараню, надкушеного пиріжка, інший “скарб”.

– Ти, Юлько, молодчина, – хвалить її Степан, і наливає Юльці в гранчак по самі вінця, примовляючи: – Згинь, нечиста сило, останься чистий спирт...

– На все добре! – піднімає Юлька гранчака.

– Подожди, я класний тост знаю! – зупиняє її Степан.

– То кажи.

Степан жмуриться хитрувато, чухрає лівою рукою за вухом.
— Во ім'я нашої любові і стаї діких кабанів. Амінь! — і видудлює одним махом. — Харапо! — видихує.

Юлька пити не поспішає. Сидить, спершись ліктями об стіл, і тримає перед очима затиснутого в долонях гранчака.

— Шо, не нравиться тост? — хрумкаючи цибулиною, питає Степан.

Та Юлька не реагує і все так само дивиться в самогона.

— Шо там узирила? — питає Степан. — Муха, може, попала? Так то не біда, з мухою навіть лучче — зразу ж і закуски! — регоче.

Юлька на те уваги не звертає.

Щось на неї останнім часом находит, все якісь безрадісні думки крутяться в голові, ніяк не може їх спекатись. Раніше такого не помічала за собою...

Може, від того те все, що давно ніхто не заходив до неї? Он і Степан з півроку, мабуть, не був... Але якби й частіше заходив, то що? Посидить, вип'є та й піде. А Юльці самій лишатися, нікому й слова сказати. Коли не п'яна, то й зовсім Юльці кепсько самій у хаті, страшно. Рипне половиця — аж зіжметься вся, миша зашарудить — заб'ється Юлька у куток ліжка, загородиться подушкою й не поворухнеться навіть, пес сусідський гаркне надворі — Юлька й геть замре, не дихає по-справжньому, допоки душити не стане...

— Чого мовчиш? — штурхан у плече вибиває з Юльки задуму.

— Нічого, це так... Давай вип'єм!

— Да я ж уже!

— А що, ще одну не осилиш? Чи, може, зовсім більш не будеш?

Степан глянув дивакувато якомсь, в очах його промайнув незрозумілий відблиск, і враз ні з того ні з сього він тицьнув Юльці дулю.

— А це бачила? Обдурить хочеш Степана? В пляшці ще більше половини, а ти хочеш, щоб я не пив?! Не, мене не обдурить!

Юлька вся аж затрусилася.

— Та вдався ти своїм самогоном! В сраці я тебе бачила разом з ним!

Степан очі витрішив з несподіванки.

— Чого вибавився? — не вгавала Юлька. — Сказано тобі, щоб ішов вон, ну то йди!

– Та що ти, Юлько? – злякано зарепетував Степан, помітивши, що Юлька вхопила ножа. – Чого ти?!

Жорстокі, лихі вогні палахкотіли в Юльчиних очах.

– Не нада! – залентував Степан, задкуючи до дверей. – Не нада! Юлечко, не нада! Юлечко!..

Юлька нараз залякла, безсило опустилася на табуретку.

– Як?... Як ти сказав?

В голосі її бриніли якісь дивні нотки.

Степан же так і стояв, виставивши вперед долоні, і тремтів.

– Як?... Як ти сказав? Юлечка?

Нічого не розуміючи, Степан отупіло зиркав на неї. А Юлька раптом заплакала.

– Іди, Стьопп, сюди, – покликала, схлипуючи. – Сядь...

Степан підійшов несміливо, сів.

– Ти, Стьопп, не зважай... Забудь...

– Та що там! – відлягло йому від серця. – Разне буває. Но і ти, скажу тобі, з гонором. Такою злющою ніколи тебе не видів. І чого ти збісилася? Дулі ніколи не бачила чи що?!

– Ох, і сама не знаю... Ти вже прости, Стьопп!

– Замйотано!

– Ну, вип'єм?

– Давай!

– Вип'єм, Стьопп... За любов давай вип'єм...

Степанові все одно було, за що пити. Хоч і за папу римського. Інцидент вичерпано, як сказав би його дружок Толик – той самий, котрого в ЛТП прикрили, – і треба чимпошвидш пляшчину приговорити, поки Юльці знов якась моча в голову не вдарила.

Степан бистренько налив собі горілки, бистренько й випив. А Юлька все щось теревенила й теревенила, та Степан до того не прислухався.

– ... сказав мені "Юлечка" ... скільки вже років... Юлька та Юлька... а він мені...

Щаслива, Юлька вже й цілуватись полізла.

– Психічна чи що? – виривався Степан. – Закушу хоч дай!

Та Юльці – до лампочки.

Степан все ж на якусь мить випручився, відкусив цибулину, захрумкав, але й це не спинило Юльку – знову вп'ялася своїми губами в його, і Степан мало не вдавився.

– Ти що... кхи-кхи... спр... кхи... авді психічна?!

– Ага! – весело Юлька. – Я сьогодні справжня психічка! Мені,

Стьоп, такого хочеться, такого!..

– Ну?

Юлька затрусила головою.

– Ще, Стьоп, вип'єм, а тоді скажу!

– Випить, це, канешно, да...

Самогонка геть поплутала Степанові думки.

Аби якось “упорядочить етот хаос”, він спробував підперти голову рукою. Але промахнувся: рука ковзнула мимо підборідка і голова гепнулась об стіл. Пляшка підскочила, крутнулась дзгою й перекинулась. З горличка тоненькою цівочкою потекла між об'їдками горілка. Степан, схаменувшись, приклався губами до стола й заходився її зсьорбувати.

Юлька цього, утім, не бачила. Чула тільки, що на кухні щось впало, але вертатися не стала. Навіть якби там зараз усе рушилося, як під час землетрусу, вона все одно на те не зважала б.

“Хіба ж я така вже стара?” – клацнула вимикачем; маленька, обгажена-мухами лампочка світила тьмяно, – Юлька глянула в уламок дзеркала: побачила моршкувате, з синцями попід очима обличчя, нечесані коси, одутливатий ніс...

“Треба дістати нове дзеркало”, – подумала й вимкнула світло.

Похапцем розстелила ліжко, похапцем стягнула з себе одіж, кинула його навмання в кут.

– Стьоп! – погукала, залізши під ковдру. – Стьоп!

Та з кухні на те – ні звуку.

– Стьоп!

Знову – ані звуку.

“Заснув він там чи що?” – подумала невдоволено.

– Стьоп!

Та відповіді так і не було.

Тоді Юлька відкинула ковдру, звисла ноги з ліжка, ступила босоніж на підлогу.

Визирнула на кухню.

Степана не було. Із напівпрочинених дверей тягнуло холодком.

– Пішов?..

Проклигала до дверей. Гола вийшла на ганочок. Сусідчин пес, забачивши її, загарчав.

– Замовч, дурню! – крикнула до нього.

Зачинила двері, накинула клямку й почваланала, немов снови-

да, до кімнати.

Чи не вперше за багато останніх літ відчула в собі важку образу і, вдруге за вечір, розревлася.

Впавши долілиць на ліжко, сховала голову під подушку...

Так вона ще не ревіла, мабуть, ніколи – довго і безупину... Вже й сліз не стало, а Юлька все схлипувала і схлипувала, б'ючись тілом об тверде ліжко...

“Нікому не потрібна! Нікому!”

А чи була ти, Юлько, хоч коли потрібною комусь?

Для матері зайвою була завжди, бо поява твоя на світ була для неї прикрою випадковістю – не більше й не менше. І тільки тебе вважала винною в тому, що життя їй не вдалося.

– Було б зробити аборт, то й не нудилася б тепер сама! – не раз чула від неї.

Брехала мати, бо ніколи не нудилася: чи не щовечора приходили *ухажори*. Тоді мати зачиняла Юльку в шафу.

– Сиди там і щоб ні звуку! – наказувала.

І ти сиділа. До твого слуху долинали уривки розмов, сміх, а якщо довго не засинала, сидячи навзгінці під одежею, – чула шарудіння, поскрипування пружин у дивані, уривчасте дихання...

Підросла – стала здогадуватися...

Жінкою зробили тебе рано, ще й п'ятнадцяти не було: прийшов якось один з материних *ухажорів*, Костянтин Петрович, а матері вдома не було – повіялась десь. Костянтин Петрович довгенько чекав, вже й споночіло, а її все нема. Дістав з пузатого портфеля пляшку, звелів Юльці нарізати ковбаси, принесеної ним же, й сідати з ним підвечеряти.

Мати іноді пригощала Юльку горілкою. “Візьми-но, дочко, трошки!” – казала, наливаючи на денце чарки, а коли Юлька випивала, відсилала з дому: “Ну, йди собі! Гість, бач, у мене. Вернешся години через три, не раніше! Зрозуміла?”

Костянтин Петрович налив Юльці не так, як мати. Повну чарку. “Пий, не віднікуйся!” Потім – ще одну. В голові Юльці зашуміло, ніяк не могла второпати, про що це їй шепоче материн кавалер, тільки посміхалася – подобалося, хоч там як, сидіти поруч із дорослим і солідним чоловіком...

Не зчулася, як опинилася на дивані. І пручалася недовго: цікаво все-таки, що далі...

– Мамаша, сделай-но бокал! – високий юнак тиснув Юльці у жменю пригірщ мідяків.

Лице його здалося Юльці знайомим, хоча й був він не з тих, хто сюди частенько заходить. Та яке Юльці діло?

Швиденько наповнила кухоль й винесла в зал.

– Окей, мамаша! Можеш гулять вальсом!

– А чайові? – поторгала Юлька його за рукава.

Засміявся нахабно.

– Мамаша, у теб'я з фазой всьо в порядку? – покрутив пальцем біля скроні. – Я ж тебе сказав: атвалівай!

– Давай десять копійок! – прикрикнула Юлька.

– Замалчі, дура!

– Я зараз покличу...

– Каво? Каво ти паклічеш, сука? – перекривилося гнівом лице юнака. – Хочеш на чай? На, палучі!

Ніби пудова гири звалилася Юльці на голову. В очах потемніло, пекельний біль розколов черепа навпіл...

Коли опритомніла, навколо було біло-біло і чисто.

І лежала Юлька у такій же білині.

Сніг?

А чому такий теплий?..

Повернула голову – сніг зарипів залізом.

Поворухнулася – зарипів голосніше.

А неподалік – якесь дивне дерево. Ніби перевернуте: коріння повисло над червоною землею, а стовбур вперся в ту червону землю короткими, гладенькими й безлистими гілочками.

Та й чи дерево це? Чи, може, рогатий коник з довгою сінью гривною?

Зачудувалась Юлька, бо ж ніколи ще не бачила рогатих коней...

Ой, хто ж це підходить до нього, хто це бере за гриву й смикає, ніби хоче її відірвати? І відриває!..

– Не чіпайте коника! – кричить Юлька, намагаючись підвестись.

Шкода Юльці бідолашного коника, так шкода, аж у серці їй пече. Занурюється глибоко-глибоко у білий і гарячий сніг, і плаче безсило, примовляючи в нетямі: “Не чіпайте коника... Не чіпайте... Йому боляче...”

Довго оклигувала Юлька, та так і не оклигала зовсім. Інколи білий морок застилав їй світ, а то раптом ні з того ні з сього все довкруг починало хитатися, вертатися, перекидатися. А ще часто ввижалося їй, що хтось женеться за нею – і тоді Юлька кричала й бігала по палаті або ховалася під ліжко...

Виписали, коли вже й зима прийшла.

Перед Різдвом викликали Юльку до суду. В невеличкому, затісному приміщенні з довгими лавами обіч вузького проходу Юлька була одна. З добру годину сиділа, допоки не прочинилися двері і не увійшла худенька й маленька жіночка.

– Ви потерпіла? – спитала Юльку.

Юлька підвелася.

– Сидіть, сидіть! – сказала жіночка і, не звертаючи більше на Юльку ніякої уваги, почала розкладати на столи якісь папери.

Юльці розболілася голова... Відкинулася на спинку лави, закрила очі. Нібито полегшало. І не зчулася, як задрімала...

– Встати, суд іде!

Юлька схопилася, часто-часто закліпала очима – не одразу їй згадала, де вона. Ліворуч, на відгородженій від залу невисоким бар'єром лаві, сидів, понурившись, парубійко. Дивилася на нього й не могла пригадати: де бачила його раніше?

Довгий, з горбинкою ніс, гостре підборіддя, товсті губи...

Юнак, відчувши її прискіпливий погляд, зиркнув спідлоба, – Юлька жакнулася, так багато злоби було в тому позиркові, – і відвернувся, зануривши розчепірену п'ятірню в густий чуб.

Цей жест... Чому він такий знайомий їй? Чому?..

– Обвинувачуваний, встаньте! Ваше прізвище, ім'я, по батькові?

– Юрій Олександрович Кравець.

– Дата і місце народження?

Юлька не слухала більше: дивилася на хлопця і все силкувалася пригадати, де бачила його раніше, до тієї клятої години?..

Довгий, з горбинкою ніс... Гостре підборіддя... Товсті губи... І цей жест...

Вдома Юлька тинялася прибудуою. Куди б не повернулася – ввижався той хлопець. Ось він сидить за шафою, зиркає на Юльку спідлоба і, зануривши пальці в чуба, відвертається...

“...п’ять років в колонії загального режиму...” – глухо відлунує в маленькій Юльчиній кухонці голос судді...

Довгий, з горбинкою ніс, гостре підборіддя, товсті губи...

Надворі стемніло. Темрява огорнула Юльчине помешкання. Юлька нічого не бачить, блукає в темноті, натикаючись то на те, то на те. Сідає навколішки на підлогу і сидить так, допоки не долітає з кутка грізне: “Встати, суд іде!” Тоді схоплюється, робить кілька кроків наосліп, перечіплюється за щось і падає.

– Встати... ати...ати!

В голові таракотить відбійний молоток, відколюючи шматки черепа. Юлька обхоплює руками голову, стискає її, аби шматки не розліталися вусібіч...

Спливає доволі часу, аж нарешті відбійний молоток вмовкає. Але натомість настає така мертвотна тиша, що здається, ніби вона ось-ось розчавить Юльку...

Лежить Юлька і навіть не поворухнеться. Та раптом тиша розпанахується:

– Кравець, встаньте!

І тоді знову озивається відбійний молоток: “Юр-ррр-ра! Юр-ррр-ра!..”

Довгий, з горбинкою ніс...

“Юр-ррр-ра! Юр-ррр-ра!..”

Гострий підборідок...

“Юр-ррр-ра! Юр-ррр-ра!..”

Товсті губи...

Боже, та це ж!.. та це ж!.. та це ж викапаний Костянтин Петрович! Як це вона не впізнала... А очі! А очі – її, Юльчині очі... І брови...

Оце то так... Оце то так! Вигодував же байстрючка, нічого не скажеш... Хуліган! Алкаш!.. Інтелігент нещасний!..

“Юр-ррр-ра! Юр-ррр-ра!” – знову зашматило в голові, та одразу й стихло.

Юлька вибухає знавсінілим реготом:

– Оце вигодував! Сам дурнем був, а синок бандитом став!

Вмовкає, раптом згадавши щось.

– На колінах повзав... Люблю!.. Очкарик йобнутий... Йслоп! Треба ж недоумком таким бути! Повірів, що семимісячне народила!..

...після Костянтина Петровича був Лёня, сусід. Після Лёні

– студент. Потім – прапорщик, потім – Роман... І ще, ще, ще...
Хіба згадаєш всіх?

Вино, горілка, цигарки, чоловіки...

Чоловіки, цигарки, горілка, вино...

Зачароване коло. Здавалося: ніщо і ніколи не зміниться. Все застигло, все завмерло... Але з'явився Саша. Не був красивим, але чимось вабив. І любив Юльку до нестями. А він для неї був одним з багатьох! Та відчувала: не треба його від себе гнати, хай упадає – колись, може, пригодиться і ця кумедна його любов. Як у воду дивилася... Завагітніла, а від кого – і не знала... Розписалася з Сашею, а у Юльки через місяць – викидень. Свобода! Знову за своє. Сашу у відрадження кудись дуже далеко послали, на три місяці, а тут Костянтин Петрович підвернувся. В директорах на ту пору ходив великих, обіцяв гарну роботу дати... Через півроку, як повернувся Саша, хлопчика народила. Повірив Саша, що його... Чого ще треба було їй? І любили ж її, і берегли, і слова злого не чула... А все ж поманило колишнє... Раз не прийшла ночувати, другий, третій. Після четвертого – не застала вдома ні Саші, ні сина. З тих пір їх і не бачила. Казали, що виїхав Саша з міста, а куди – не знав ніхто. Та Юльці, якщо чесно, і діла не було до того: вино-горілка-цигарки-гульбища... Зачароване коло...

Юлька здригнулася.

Гуп-гуп-гуп!

Хто це там у двері бухкає?

– Пива вам? – кричить Юлька. – А дихлофосу напилися б, іроди!

“Кравець, встаньте!”

Гуп-гуп-гуп!

Григорівна на неї пре.

– Гроші давай! – кулаками розмахує.

“Юр-ррр-ра! Юр-ррр-ра!...” – відбійний молоток.

Гола баба з хлопчачим обличчям, розмахуючи величезними ципцьками, ніби камінням, насувається на Юльку, хижко поблискуючи іклами, що стирчать з кутків губ.

– Мамаша, пиво давай! – оточують Юльку якісь чоловіки, і серед них вона впізнає Костянтина Петровича.

Юлька валиться на підлогу, відмахується руками й ногами.

– Бий блядугу! – дико верещить Костянтин Петрович.

– Втікай! – виринає десь збоку Саша. – Втікай, Юлечко, бо вб'ють!

– Не чіпайте коника! – кричить Юлька...

Гуп-гуп-гуп!

Юр-ррр-ра!.. Юр-ррр-ра... Юр-ррр...

ТРОЄ ЗА СТОЛОМ, НЕ РАХУЮЧИ ЗАКУСКИ

Увечеріюра

...І БУЛО ІХ ЗА СТОЛОМ ТРОЄ:

- 1) Антоній Олексійович;
- 2) Влад;
- 3) Федя.

...А БІЛЬШЕ НІКОГО.

Бо випивка й закуска в розрахунок не бралися, бо й брати до уваги це діло нема резону, бо ж ідеться про істот живих, тобто про духовне, а не черевне.

...А ІЗ ВИПИТИ БУЛО:

- 1) пляшка самогону від тьоті Тоні;
- 2) ще одна пляшка самогону від тьоті Тоні;
- 3) ще одна пляшка самогону, але вже від Влада.

...А ІЗ ЗАКУСИТИ:

- 1) хліб житній І сорту, нарізаний;
- 2) огірок малосольний, дрібно покришений і приправлений олійною;
- 3) цибулина;
- 4) сало копчене, ще тепле.

...А НАЛИВАВ ВЛАД.

Що означає: врешті-решт усе це дійство повинне скінчити-

ся якою-небудь пригодою, бо коли розливає Влад, то інакше й бути не може.

Антоній Олексійович це добре знав, але взятися до розливання саморуч не ризикнув – з однієї досить простої і очевидної причини: він був не проти, аби застілля закінчилося хоч і маленькою, але все ж оказією. А інакше для чого продукт переводити? Тим більше, що Антоній Олексійович вже добрий тиждень нудився саме з причини плавності й умиротвореності буття, що, взагалі-то, шкідливо позначалося на його здоров'ї, отож йому прагнулося нових відчуттів, ба навіть потрясінь.

– ЕХ-ХЕ-ХЕ! –

виголосив він, коли Влад взявся за тілеса пляшки. – Хочеться чогось такого! Ну, навіть і не знаю!..

– Випити хочеться, чого ж ще? – глибокодумно зауважив Влад і люб'язно наповнив чарчину Антонія Олексійовича по самісінький верх.

– Та ні, – слабо заперечив Антоній Олексійович, розтягуючи слова на манір Єльцина чи іншого поважного алкоголіка. – Випити, Владиму, не штука. Випити – це, так сказати, другорядне...

– Ну ні! – захитав головою Влад. – Випити – це випити. Я в цьому вбачаю навіть дуже великий філософський сенс.

– Гм... Ану, скажи.

– КУМА МОГО ЗНАЄТЕ?

– Це якого?

– Льошку. Того, що в Америку виїхав. Вольський.

– Не знаю, – чесно признався Антоній Олексійович, бо ще не випили, а отже він ще не був п'яним, а то б неодмінно сказав, що знає, і вся інтрига на тому була б вичерпаною.

– О! – виструнчив пальця до стелі Влад. – Геніальний чоловік! Інколи говорить дуже мудро й корисно. Ну ось, наприклад, така його сентенція: "Людина тільки тоді стає людиною, як добряче нап'ється!"

– Н-да, – Антоній Олексійович круть-вертьнув головою і на хвилику замислився. – Нічого не скажеш, дуже справедливо! За це треба випити.

– МЕНІ НЕ НАЛИВАЙ...

Це сказав Федя.

– Ти ж знаєш, інсульт...

Це знову сказав Федя.

– Не можна йому, – підтвердив Антоній Олексійович.

– Жаль, – із щирим співчуттям зітхнув Влад.

– Вам же більше буде, – кисло всміхнувся Федя.

Кисло, бо жарт не вдався. А не вдався тому, що десб у глибині душі Федю заціпило. Та воно й не дивно. Дивно було б, якби не заціпило: люди, бач, п'ють, а тобі тільки й липається, що облизуватися...

– Інсульт, – теж зітхнув, і теж співчутливо, Антоній Олексійович. – Серйозна штука. Треба берегтися.

– Щоб воно тобі швидше попустило! – побажав Влад.

– Щоб ти собі ні в чому не відмовляв! – приєднався Антоній Олексійович. І додав, спокоївшись: – Коли минеться це лихо...

ПІСЛЯ ПЕРШОЇ.

– І звідки вона береться, ця напасть, на хорошого чоловіка?

– І не кажіть!

Хрум-хрум! – огірочками.

– Ти б, Федю, з'їв чогось.

– Ні-ні, хлопці, не турбуйтеся. Ви собі їжте, закушуйте. Мені...

– ...не хочеться.

– Воно й так. Яка там їжа, коли випить не можеш. Я б не зміг так. Їй-бо, не зміг би.

– Я теж, – докинув Влад.

ПІСЛЯ ДРУГОЇ.

– Не заздрю тобі я, Федю!

– Та чого там... Переживу яюсь...

– Це ж, якщо розсудити тверезо, ніякого повноцінного життя. Ні чарки випити, ні закурити...

– Потроху вже посмалюю.

– Ти це покинь, Федю! – строго, по-батьківськи. – Із серцем гратися не варто. Оклигаєш, от тоді вже...

– Це вірно! Слухай, Федю, що чоловік каже. Молодий ще, наженеш потім, а поки що побережись.

ПІСЛЯ ТРЕТЬОЇ.

– Не повіриш, але мій швагро теж колись інсульта заробив був. Такий, знаєш, здоровезний бугай, а візьми і його вхопи ця зараза. Так він у лікарні провалявся всього три дні, а на четвер-

тий утік.

- Бути цього не може!
- Не може? А ти в баби моєї спитай, вона не дасть збрехать.
- Справді втік? Після інсульту? На четвертий день?
- Ну, на п'ятий, може.
- На п'ятий?
- Ну да, на п'ятий.
- На п'ятий, мабуть, міг...

ПІСЛЯ ЧЕТВЕРТОЇ.

- Отож кажу, утік на п'ятий день.
- За жінкою, мабуть, скучив?
- За якою там в бісове ребро жінкою! До ганделика побіг, бо відчув: як не прийме на груди ста грамів – здохне.
- І що?
- Що-що! Ще й досі живе. Як ото прийняв сто грамів, а затим ще сто, то зразу й виздоровів.
- Та ну!
- Як не віриш, то в баби моєї спитай.
- Чого це не вірю? Все може бути. Он я читав в газеті, що американці експериментували над мавпами. Одним щодня по триста грамів давали, а другим нічого не давали...
- Зовсім нічого?
- Ну, крім їжі. Причому годували їх, наче якихось там сенаторів чи мільйонерів, а тим, кому триста грамів, то майже ніяких харчів не давали, а тільки хліб і оселедці...
- Так це ж першовкласна закуска!
- Ну да! Так от, хліб тільки й оселедці.
- І що ж?
- А те, що ті, які жрали, як сенатори, вже загинули, а ті, що віскі хлєптали, ще й досі живуть, тільки тепер їм триста грамів малувато, то дають вже по півлітра.
- Хотів би я тією мавпою бути! Випити й закусити щодня, та ще й надурняк – оце життя!..

ПІСЛЯ П'ЯТОЇ.

- Хлопці! Може, і мені трохи?
- Федю, не треба! У тебе ж інсульт.
- Ну, тришечки...
- Ні, Федю, не треба ризикувати!
- Крапельничку хоч...

- Федю, візьми себе в руки!
- Да! В руки себе, Федю, візьми!
- У тебе жінка, діти!..

ПЕРЕД ШОСТОЮ.

- Шкода все-таки хлопця! Не випити тобі, ні закурити...
- І не кажіть навіть!
- І з бабою теж, мабуть, не розженешся...
- Яке там! Після інсульту рік навіть думати про це не можна!
- А давай-но Федю спитаєм.
- Давайте.
- Федю!
- Хлопці, дайте й мені...
- Ні, Федю!
- І не проси!
- Скопитишся тут, а щоб нам тоді перед жінкою твоєю?!
- Потерпи, Федю! Потім надолужиш.
- О, за це треба випить!
- За що?
- Щоб він, як виздоровіє, всі радощі життя втричі більше згаяного вкушав!

ПІСЛЯ ШОСТОЇ.

- От візьми для прикладу хоч би й Федю.
- Ну, взяв.
- Хороший хлопець, правда?
- Правда.
- Але чого саме його ця напасть вхопила?
- Чого?
- Хлопці, не мучте!..
- Я скажу, чого...
- Ну, хлопці!..
- Скажіть.
- Через те і вхопила, що він хороша людина.
- Тільки через те?
- Тільки.
- А чого?
- Бо всякі сволочі ходять по світу...
- Ходять.
- ...ходять собі й ходять і ніяка зараза їх не бере. А чого, пи-

тається?

– Чого?

– Бо сволочі вони.

– Справді?

– Справді!

– А Федя?

– Федя не сволоч. Через те його і вхопила ця зараза.

– Треба випить за Федю.

– За Федю треба. Хороший він хлопець. Чесний, завжди послухається. Погано тільки, що не п'є.

– Мій кум Льоша каже: хто не п'є, той або дуже хворий, або дуже велика сволоч.

– Федя не сволоч! Федя хворий.

– Хлопці!!!

– Федю, не скімли. Ми за тебе зараз п'ять будем!

– А може, йому трохи?

– Зовсім трішечки, хлопці!

– Федю, тобі не можна! Інсульт у тебе. І не нервуй. Нервувати тобі ще більше, як пити, не можна.

МДЖ ШОСТОЮ І СЬОМОЮ.

– А все ж добре, що ні в мене, ні в тебе ніяких інсультів немає.

– Звісно, що добре.

– Ти ось можеш собі уявити, що тобі не можна ні випити, ні закурить, ні бабу...ех-хе-хе!.. як годиться.

– Та я краще повісився б!

– Ну, це ти вже перегнув!

– Хто ригнув?

– Перегнув, кажу, а не ригнув.

– Кого?

– Хлопці, що це ви?

– Ти, Федю, не влазь!

– Не лізь, Федю!

– Та випийте краще, їй-бо! І я з вами.

– Давай, Федю! Нарешті...

– Та ти що! Йому не можна!

– Трішечки я, зовсім трішечки...

– І трішечки не можна!

– Ми самі, Федю. Та й горілки зовсім мало лишилися...

ПІСЛЯ СЬОМОЇ.

— Що це ти там про кума казав?

— Про кума?

— Про кума.

— Про якого?

— Свого.

— Про свого?

— Еге, про свого.

— Про Льошку?

— Ну да, про Льошку.

— А, про Льошку... Нічого про Льошку не казав.

— Так вже й нічого?

— Нічого! Я вашого кума взагалі не знаю. Свого кума Льошку знаю, а вашого не знаю.

— Не знаєш?

— Не знаю.

— То й добре, що не знаєш, бо то така зануда, така сволоч! Краще хай би його інфаркт звалив...

— Інсульт!

— ...а не Федю.

— Він що, хапав Федю? За барки?

— А то ти не знаєш?

— Та я йому! Федю, якщо хтось тебе хоч мизинцем зачепить, ти мені скажи! Я кому хочеш за тебе голову назад скручу і скажу, що так було.

— Вір йому, Федю! Владик слів на вітер не кидає. Я його знаю.

— Ти тільки скажи, Федю! Я все для тебе зроблю!

— Справді?

— Справді! Все зроблю!

— Ну... То налий мені... Трішечки!

— А що, не налий? Думаєш, мені шкода?!

— Не можна йому! Не можна тобі, Федю! У тебе ж цей... як його...

— Інсульт.

— Во-во, інсульт.

— Інсульт? У Феді?

— У Феді. Як не віриш, то в баби спитай.

— Вірю.

— Вип'єм?

— За Федю!

– Хай його інсульт стоїть сто років і щоб ніяка моль його не зжерла!

– Яка моль?

– Всяка.

– А що, моль всяка буває?

– Буває. Це як жінки. А жінки всякі бувають.

– Це точно...

– Особисто мій кум знає шістнадцять видів.

– Молі?

– Якої молі? Жінок!

– Шістнадцять видів жінок? Так мало?

– Мало? Та якщо хоч один вид у вас в хаті заведеться, то всі ці килими пожре за тиждень! Мій кум каже...

– Знов ти про свого кума! Набридло вже. Давай краще вип'єм.

– За кума треба випити! У мене такий кум, що за нього не гріх і стоячи!

– Да, стоячи теж непогано. Пам'ятаю, коли працював на ламповому, була у нас там в цеху Зіночка...

ПІСЛЯ ВОСЬМОЇ.

– А ти чого не п'єш?

– Йому не можна, здається...

– За мого кума й не можна?

– Хлопці, я вип'ю!

– Федю, не смій!

– О, це ж Федя?

– Федя.

– А! То йому ж не можна!

МІЖ ВОСЬМОЮ І ДЕВ'ЯТОЮ.

– Так от кажу, що в Америці над неграми експерименти проводили...

– Ти ж казав, що над мавпами.

– Може і над мавпами теж. Не пам'ятаю.

– Несерйозно ти до науки ставишся, несерйозно!

– Я несерйозно ставлюсь? Та я для неї що завгодно!.. Хочеш, на голову стану?

– Не треба!

– Ні, ти скажи: хочеш чи не хочеш?

– Не хочу!

– А Федя ось хоче. Правда, Федю?

— Не хочу...

— Ну звісно ж, куди йому хотіти! Йому не можна, у нього інсульт, а при цьому ділі хотіти не можна, бо бабу треба оформляти по повній програмі, бо інакше вона пошле тебе під три чорти й заведе собі трахаря!

— Н-да, баби — сводочі!

— Не те слово! Вони гірші від любого інсульту. Ця напасть вже як вхопить, то не відпустить, поки всю кров не вип'є...

ПІСЛЯ ДЕВ'ЯТОЇ.

— А де це Федя?

— Не знаю.

— А чого це тут моя старуха метушилася?

— Може, закуску приносила?

— Ні, цього бути не може.

— Чого?

— Цього бути не може, бо... бо... бо бути цього не може в принципі.

— Але де Федя?

— Сало, може, коптить?

— Та ми ж його ще вдень упорали!

— Тоді не знаю.

— Оце так оказія! Був чоловік і не стало...

— Щез кудись чи що?

— Не інакше, як нечиста прибрала!

— Може, жінка приходила?

— То й кажу ж!..

...І БУЛИ ПІД СТОЛОМ ДВОЄ:

1) Антоній Олексійович;

2) Влад.

...А ФЕДІ ВЖЕ НЕ БУЛО.

І мчався вулицями нічного міста "рафик" швидкої допомоги...

І хто його знає — нічого, може, й не сталося б, коли б ті двоє, змилюючись над третім, віддали йому у чарку хоча б кілька краплинок. А так!.. Ходять по світу сводочі, ходять собі й ходять — і ніяка напасть їх не вхопить! Де ж справедливість? Де?..

ТРІЩИНА

Оновіання

Скрутії займав невеличку кімнатку у старенькій двоповерхівці на Чуднівській, яка ось-ось вже повинна була б розсипатися на друзки, чого з нетерпінням чекали, сподіваючись на нові квартири, її мешканці. Та однак клятий будинок немовби знущався над ними: стояв собі і стояв.

Тож коли одного літнього дня будинок дав тріщину, радості пожилців не було меж. Вони заметушилися, узялися спаковувати речі і навіть виносити меблі у двір – готувалися до переїзду. Скрутії також радів, але з помешкання свого нічого не виніс. Бо й не було чого. За десяток літ, що жив тут, спромігся він розбагатіти лишень на залізне ліжко. Був ще, правда, стіл, позичений у старого єврея Каца з квартири навпроти: невдовзі після позички Кац віддав богові душу, за що Скрутії був йому надзвичайно вдячний, бо ж добротний дубовий стіл із різьбленими ніжками перейшов у його володіння назавжди, та ще й задарма – якщо не згадувати про три карбованці, взяті Кацем у борг незадовго до смерті.

Десь на п'ятий чи шостий день тріщина вже мала ширину у три пальці діда Макса, котрий, не обтяжений аніякими турботами (бо був на пенсії) зрання до смерку сидів попід стіною і кожних чверть години *проіводів ізмерснїя*.

Ширшала тріщина – і кращали стосунки між сусідами. Ніхто не сварився, навіть баба Сонька з Олефірою Калістратівною,

запеклі вороги з незгадних часів, дивували всіх винятковою чемністю одна до одної: вечорами вони сідали на лаві під всохлою липою, зачудовано дивилися на тріщину і згадували чудові дні, *прожиті в сусідстві*. Частенько ті спомини переривалися охами-ахами й очі співрозмовниць воложіли.

– Хай би змилосердився господь, – зітхала баба Сонька, – щоб дали нам нові квартири в одному домі...

– Треба йти в жилуправління, – кивала головою Олефіра, – як так не получиця, то хоч би десь недалеко!

І раптом!!!

Саме упереддень появи комісії з міськради, яка мала протокольно засвідчити аварійність будинку, дід Макс, зробивши чергове *ізмєрсєніє*, виявив, що... тріщина зменшилася!

Перелякані сусіди, що прибігли на його лемент швидше, ніж на сигнал навчальної тривоги, дідові не повірили: спершу його примусили дихнути, але експертиза в особі Олефіри Калістратівни припущення, що Макс Оттович *"того, може, хильнув"*, не підтвердила. Після чого дідові звеліли встромити пальці в тріщину. Макс Оттович встромив – і всі жажнулися: справді, входило тільки два...

Через годину, що пролетіла в бурхливих дебатах та суперечках, інженер Коритко кинув ключ зносити, у кого що є, до бічних квартир.

– Нада утяжильть фланги! – пояснив. – Ібо все це случилось через то, що повиносили мебель!

– А-а-а!!! – завищала пожежною машиною баба Сонька. – Це все ця сучка Олефіра! Це вона повиносила свої скрині прежді часу!

– Сама ти така! – зарепетувала на те Олефіра і, випнувши живота, рушила на Соньку.

Зійшлися, мов корови у череді.

І саме тієї миті, коли Олефіра Калістратівна ухопила *сердешину подругу* за довгого носа (власне, він тому й був довгим, що Олефіра по кілька разів на день упродовж останніх тринадцяти літ чинила з ним подібне), – щось тріснуло, потім гупнуло. Гурт сахнувся і...

Хто зомлів, хто видовжився, хто зігнувся, а Олефіра мало не відірвала Соньці носа: від піддашника до фундаменту, там, де ще хвилину тому була тріщина, тепер тягнувся ледь-ледь по-

мітний, не товстіший за павутинку, слід...

Довго не відхилили суди-пересуди, місто кілька місяців тільки й говорило про дивну історію з будинком на Чуднівській, але ніхто так і не зміг пояснити достеменно, що ж все-таки сталося.

Авторитетна комісія навіть і слухати не хотіла, що "вчора ще була! Вся вулиця бачила!" – й визнала будинок "сов. пригодним к пользованию", а відтак плакали рожеві мрії похилих його про нові помешкання, де не буде мокрих стін, тарганів, пацюків і баби Соньки з Олефірою Калістратівною.

Щоранку, пропшкуючи на роботу, Скрутій з потаємною надією позирав на стіну. Те саме робили і його сусіди. І, як і їм, Скрутію частенько снилося, що стіна знову розкололася навпіл. Тоді він прокидався в гарячому збудженні, поспіхом натягував галіфе, загортав плечі в куфайчину і вибігав у двір.

Якось, вибігши отак серед ночі, запримітив Тарасюка, сусіда над ним.

Тарасюк стояв, обпершись ліктем об стовбур липи, і проникливо вдивлявся в стіну. Скрутій хотів було шмигнути назад у під'їзд, але вже був помічений. Обоє відчували незручність, начеб застали один одного на чомусь осудливому.

– Щось не спиться, – ніби виправдовуючись, прогугнявив Тарасюк, й опустив очі додолу.

При місячному сайві Скрутій запримітив грубезного шрама на щоці сусіда, – казали, що шрам той лишився Тарасюкові на згадку про громадянську, із Першої кінної.

– Та й мені чогось не до сну, – сказав Скрутій.

Запала гнітюча мовчанка.

Легкий вітерець шурхотів над головами десятком листочків, на появу яких ще спромоглося за весни якимось незбагненим дивом всохле дерево. Між те шурхотіння вклинювалися глухі та розмірені удари – долатли вони ген із-за Кам'янки, вочевидь, на молотобійному наганяли згаяне за місяць...

– Цигарки нема? – запитав Скрутій.

Курити йому не надто й хотілося, але мовчанка гнітила все дужче і треба було щось казати.

З того, як поквалливо поліз до кишені Тарасюк, було видно, що й він нуртувався незручністю нічної здибанки.

Припаливши, зробили по кілька затяжок, і, немов змовившись, водночас скинули погляди на стіну.

– Давній будинок, – спроквола проказав Скрутій.
– Ага, – задумливо, в тон йому, мовив Тарасюк. – Старий... Помовчали.

– Кажуть, ще за Олександра Другого звели, – враз пожвавішав Тарасюк. – А може й раніше. І поглянь: міцненький ще. Стіни – немов фортечні. Міг би ще сотню літ простояти, аби тільки відремонтувати як годиться. Все ж колись будували дай боже! Зарапні не такі...

Скрутій мугикнув. Чи то заперечував, чи погоджувався – зрозуміти важко було.

Помовчали ще трохи.

– Піду, – сказав Скрутій, позіхаючи, і пожбурив в темінь недопалок. – Може, змилується врешті сон...

– Ага, – озвався Тарасюк, – і я теж...

Уранці, вибравшись до роботи, Скрутій, минаючи липу, пригадав нічну розмову. “Еге ж, – подумав, мимобігом ковзнувши очима по стіні, – щось і не схоже, щоб знов надумалась тріснути. Капітально збудовано! Правду каже Тарасюк: тепер так не будують...” І наддав ходи. Треба було квапитись – перед зміною мають бути якісь збори.

Гамір, затиснутий у склепіння старого, ще дореволюційного, цеху з віконцями попід стелею, вмить затих, тільки-но на підмستку з’явився парторг. Кількасот пар очей і одне непарне око Федька-Циклопа з інструментального прикипіло до худенької постаті в потертому сірому пальтечку. А постать сплинилася на краю подіума і подалася вперед – зависла над натовпом, немовби шуліка.

– Товариші! Щойно в Москві завершився суд над ворогами партії і народу, паскудами-запроданцями, зрадниками справи Леніна-Сталіна! – натхненно загорлав парторг і, обвівши поглядом принишклий цех, враз зірвався на фальцет: – Ур-р-ра, товариші!

– Ур-р-р-ра! – полетіли під дах кашкети, зметнулися вгору руки.

Скрутій похапцем ухопив на повні легені повітря, щоб і собі закричати, та погляд його ковзнув вгору – і він побачив, як тенькнула в одному з віконць навіпів шиб. Він закип і здивовано проводжав очима падіння скла, коли це раптом хтось штурхонував його під бік: “А ти чого не кричиш?” – і, умившись холод-

ним потом, Скрутії заволав:

– Ура! Ура! Ура!..

Все кричав і кричав, і щораз, як умовкав на коротку хвилю, аби халпнути повітря, в скроні гупало: “А ти чого не кричиш?.. А ти чого не кричиш?..”

Наче з небес – линув голос парторга, і гудів в Скрутієвій голові, немов у порожній бочці...

– ...доблесні лицарі-енкаведисти викрили агентів міжнародного імперіалізму!..

З підсвідомості виринуло щось важке і колпочими шупальцями стисло горло. Скрутії мотнув головою і...

І побачив лікі кришталіки примружених очей.

Страх захопив його і поглинув...

Куди б не пішов, що б не робив – відчував той погляд.

Злякано озирався і – не стрічавшись з ним – жахався ще більше.

Навіть не намагався заспокоїти себе тим, що то – чиста випадковість, що той позирк лише здався жорстоким і холодним, що, зрештою, ті примружені очі дивилися не на нього, а десь туди, далі і повз нього...

Ці очі, здалося йому, він вже десь бачив. Бачив неднораз. Тільки раніше були вони теплими і добрими. Однак не міг пригадати, коли й де бачив їх, і це чомусь страшило...

День вимотав Скрутія украй. Під вечір вже й сил не лишилось в ураз постарілому тілі. Брів додому згорблений і притиснутий до землі, наче хтось звалив йому на спину мішка з камінням. Погляд байдуже ковзав старою вибитою бруківкою, і Скрутії не міг відірвати його від своїх роззявлених чобіт. Розпач спустошував душу, з кожним кроком плечі все нижче і нижче опускалися до землі, а очі вихолоджували їдкий туманець.

“За будь-яких обставин лишайся людиною!..” – нараз ворухнулася думка. Він не знав, звідки й чому вона прийшла, але враз спинився, нерішуче зтрів шорсткою долонею паволоку з очей і спробував випрямитись. Але голова наштоткнулася на щось тверде, й чиясь владна рука розхачнула черепа і забрала думку...

Руки тремтіли, і він довго не міг втрапити ключем у замкову шпарину. А коли таки відчинив двері, то чи не вперше за багато літ пожалкував, що ніхто не стрічає його.

Жив Скрутій самотником. Його вузьеньке помешкання з низькою стелею нагадувало чернечу келію. Стіни були безнадійно темні, в запліснявілих кутках від вологи здулася та місцями вже відвалилася штукатурка. Єдине вікно було до половини завішане рядом...

Скрутій знеможено сів на ліжку, збайдужіло глянув перед собою – і матова паволока... раптом спала.

Здавалося, в ньому вже не лишалось сил для подивування, але Скрутій, хоч і кволо, все ж здивувався: над столом висів портрет з примруженими визорками... Звідки він тут узявся, Скрутій не знав...

“О боже!” – тихо прохрипів Скрутій, опускаючись на коліна.

Тьмяні кришталіки дивилися на нього рішуче, начеб проштрикували бідолаху іржавими цвяхами.

“Прости...”

Припавши до підлоги, Скрутій стуdiv повіки й поринув у забуття. Так спливла година, а може й дві... Нараз вихопився спогад: воокле дерево... шелестіння листя... тріщина...

“Старий будинок... старий... старий...” – загупало в скронях, і одразу ж по тому з-за темного обрію виринула постать в сірому пальтечку, чиркнула сірником і все доокіл запалало густим кривавим маревом...

Примружені очі дивилися тепліше, ніби підбадьорювали. Скрутій всім тілом подався вперед, а очі на портреті зметнулися вгору.

І тоді Скрутій почув кроки над головою, і то було немовби прозріння.

– Я зрозумів! Зрозумів! – заломив руки перед собою. – Я все зроблю!

“...хочу звернути вашу увагу на підозрілі розмови, які веде мій сусід Тарасюк. В цих розмовах він вихваляє царизм і паплюжить нашу соціалістичну дійсність, принижує завоювання партії і народу під керівництвом великого вождя і учителя това-

риша Сталіна. Наприклад, учора він сказав, що за царів будували краще, ніж тепер. Я, звичайно, дав рішучу відсіч ворожій вилазці Тарасюка, але вважаю своїм святим обов'язком повід..."

Нараз на папірець лягла тінь.

– Скрутії? – наступила на нього тінь, і він відчув себе недопалком, якого вчавлюють в землю.

На порозі стояли двоє у чорному.

– Я... – вистогнав Скрутії.

– Збирайся!

Підійшли, вхопили, мов лантуха, притулили до стіни. Один тримав, другий підняв з підлоги папірця. Прочитав, задоволено усміхнувся й забгав його до кишені. По тому окинув поглядом кімнату.

– Нічого підозрілого, – сказав напарнику, але для певності перекинув ліжко й порився в брудній білизні. – Виводь його!

Вже на порозі щось гаряче обпекло Скрутієві постилило. Він сахнувся і краєм ока завважив, як з портрета випросталася рука й помахала йому на прощання...

Коли двері зачинилися, чоловік з портрета зістрибнув на підлогу і підбіг до вікна. Визирнув у ніч: там двоє в чорному саме запахали Скрутія до багажника чорного автомобіля.

Вистрілили дуплетом дверцята і за мить машина пропала з очей.

– Щасливо! – всміхнувся, потираючи руки, чоловік з портрета.

Вранці будинок прокинувся від горлання Олефіри. Висипавши у двір, мешканці хвилини п'ять язики жували. А коли на решті оговталися – дружно ревнули: "Ур-р-ра!"

Радість їхня була цілком зрозуміла: знову милувала погляди розкішна тріщина в стіні.

Першим протверезів Макс Оттович. Всі ще збуджено вітали одне одного, баба Сонька з Олефірою Калістратівною цілувалися і клялися ніколи більше не лаятись, а пенсіонер метнувся до свого сарайчика і повернувся з пилюкою та сокирою.

– Що це ви придумали? – спантеличився гурт.

– Що-що! – випнувся гусаком Макс Оттович. – Будемо забивати клинки в тріщину, щоб знову не зійшлася!

...І ніхто ні того дня, ні наступного, ні через рік, ні через десять не помітив зникнення Скрутія.

Про автора.

Василь Врублевський народився 9 квітня 1963 року в селі Карвинівці Дзержинського району Житомирської області.

Закінчив філологічний факультет Житомирського державного педагогічного інституту ім. Івана Франка.

Редактор літературно-мистецького журналу «Авжеж!».

Автор книжок прози «Замах на генсека» (1992) та «Сім історій» (1993), поетичної збірки «Свято останньої ночі» (1993), упорядник хрестоматійного збірника «Проклятого віку струна» (1992).

Також друкувався в збірниках та антологіях «Косень'93», «Вітрила'95», «Квіти в темній кімнаті», «Опудало», «Вечеря на дванадцять персон», журналах «Київ», «Кур'єр Кривбасу», «Березіль», «Авжеж!».

Літературно-художнє видання

Василь Врублевський

ТРІЩИНИ

Проза

Житомир

Видавництво «Авжеж!»

1998

ISBN 5-86868-066-9

Здано до набору 12.3.98. Підписано до друку 15.3.98. Формат 84х108 1/32.
Папір книжковий №1. Гарнітура Times New Roman Cyr. Друкарня
Житомирської філії КВУ. Зам. 34/1-а. Н. 800.